

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Psichologijos institutas

Irmantė Statkonytė

Teisės psichologijos programa
Magistro darbas

**Studentų elektroninio persekiojimo suvokimo, pasimatymų
smurto ir tamsiosios triados sąsajos**

Darbo vadovė: prof. dr. Ilona Laurinaitytė

Vilnius
2023

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
SVARBIAUSIOS SAŲVOKOS	5
PRATARMĖ	6
1. ĮVADAS.....	8
1.1. Elektroninio persekiojimo samprata.....	8
1.2. Elektroninį persekiojimą aiškinančios teorijos.....	10
1.3. Elektroninio persekiojimo suvokimo kompleksiskumas.....	12
1.4. Elektroninio persekiojimo suvokimo ir pasimatymų smurto sąsajos	15
1.5. Elektroninio persekiojimo suvokimo ir tamsiosios triados sąsajos	17
1.6. Elektroninio persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados sąsajos ..	19
1.7. Tyrimo tikslas ir uždaviniai.....	20
2. TYRIMO METODIKA.....	22
2.1. Tyrimo dalyviai	22
2.2. Tyrimo instrumentai	22
2.3. Tyrimo eiga	26
2.4. Statistinė duomenų analizė.....	26
3. REZULTATAI.....	28
3.1. Aprašomoji statistika.....	28
3.2. Studentų el. persekiojimo suvokimo skirtumai įvairiose grupėse.....	29
3.2. Studentų pasimatymų smurto skirtumai tarp įvairiose grupėse	30
3.4. Studentų tamsiosios triados skirtumai įvairiose grupėse.....	32
3.3. Studentų amžiaus, el. persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados sąsajos	33
3.4. Pasimatymų smurtą prognozuojantys veiksniai	34
4. REZULTATŲ APTARIMAS	36
IŠVADOS.....	39
LITERATŪRA.....	40
PRIEDAI	50

SANTRAUKA

Statkonytė, I. (2023). Studentų elektroninio persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados sąsajos. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas. – 57psl.

Technologijos yra patogus būdas bendrauti ir palaikyti santykius, tačiau tam tikrų asmenybės bruožų turintis asmenys gali būti linkę jomis pasinaudoti kaip įrankiu pradėti persekioti savo partnerį/-ę, kas ilgainiui gali būti ir smurto atsiradimo priežastimi susitikinėjimo metu.

Tyrimo tikslas – įvertinti studentų elektroninio persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados sąsajas.

Tyrimo metu dalyvavo 152 Lietuvos aukštųjų mokyklų studentai (129 moterys, 19 vyrų ir 4 „kita“), kurių amžiaus vidurkis buvo 23,1 m.

Tyrimui atlikti buvo naudojama Persekiojimo elektroninėje erdvėje skalė (angl. *Cyberstalking Scale*, Santos et al., 2021), Multidimencinė pasimatymų smurto skalė 2.0 (angl. *Multidimensional Scale of Dating Violence*, Garcia-Carpintero-Munoz et al., 2022) ir Trumpoji tamsiosios triados klausimyno versija SD3 (angl. *The short Dark Triad (SD3) scale*, Jones & Paulhus, 2014). 105 tiriamieji nurodė, kad naudoja pažinčių programėles, o 36 yra patyrę elektroninį persekiojimą iš ankstesnio ar dabartinio susitikinėjimo partnerio/-ės.

Tyrimo rezultatai parodė, kad kuo studentai dažniau suvokia, kad el. persekiojimo elgesys yra priimtinas, tuo jie dažniau yra linkę naudoti el. patyčias, kontroliuoti ir sekti savo pasimatymų partnerį bei apskritai naudoti daugiau smurto pasimatymų metu. Taip pat, kuo studentai turi labiau išreikštus tamsiosios triados bruožus, tuo jie labiau yra linkę suvokti el. persekiojimą kaip labiau priimtina. Galiausiai atlikta regresinė analizė parodė, kad pasimatymų smurtą prognozuoja pažinčių programėlių naudojimas ir el. persekiojimo suvokimas.

Raktiniai žodžiai: elektroninis persekiojimas, pasimatymų smurtas, tamsioji triada, studentai.

SUMMARY

Statkonytė, I. (2023). The links between university students' perceptions of cyberstalking, dating violence, and the Dark Triad. Master thesis. Vilnius University. – 57pp.

Technology is a convenient way to communicate and maintain relationships, nevertheless, individuals with certain personality traits may tend to use it as a tool to start stalking their partner, which in the long run can also lead to dating violence.

The study aims to assess the links between university students' perceptions of cyberstalking, dating violence, and the Dark Triad.

The participants were 152 Lithuanian higher education students (129 female, 19 male, and 4 "other") with a mean age of 23.07 years.

Three instruments were used to conduct the study: the Cyberstalking Scale (CS) (Santos et al., 2021), the Multidimensional Scale of Dating Violence 2.0 (MSDV 2.0) (Garcia-Carpintero-Munoz et al., 2022), and the short version of the Dark Triad Questionnaire (SD3) (Jones & Paulhus, 2014). 105 subjects reported using dating apps and 36 had experienced cyberstalking from a previous or current dating partner.

The results of the study showed that the more often students perceive stalking behavior as acceptable, the more likely they are to use cyberbullying, monitor and stalk their dating partner, and use more violence in general during dating. Similarly, the more pronounced the Dark Triad traits are, the more likely students are to tend to perceive cyberstalking as more acceptable. Finally, regression analysis revealed that dating violence is predicted by the use of dating apps and the perception of cyberstalking when gender, age, the experience of cyberstalking, and the dark triad are controlled.

Keywords: cyberstalking, dating violence, Dark Triad, students.

SVARBIAUSIOS SĄVOKOS

Persekiojimas – kryptingas elgesys tam tikro asmens atžvilgiu, kuris sukelia persekiojamo asmens baime (Laurinaitytė ir kt., 2022).

Elektroninis persekiojimas – tam tikras pasikartojantis elgesys, kuomet asmuo pasitelkdamas elektroninį paštą, tekstinius, internetinius pranešimus ar internetą persekioja kitą, sukeldamas jam nesaugumo, įtampos, baimės ar nerimo jausmus (Ahlgrim & Terrance 2021).

Pasimatymų smurtas – fizinio, emocinio ir/ar seksualinio smurto naudojimas prieš romantišią partnerį (Emelianchik et al., 2018).

Tamsioji triada – trijų tarpusavyje susijusių asmenybės bruožų rinkinys: makiavelizmas, narcisizmas ir psichopatija (Paulhus & Williams, 2002).

PRATARMĖ

Šiuolaikinių technologijų įvairovė neretai palengvina kasdienybę, darbą, bendravimą. Galimybė komunikuoti nuotoliniu būdu leidžia kiekvienam iš mūsų bendrauti ar susipažinti su kitais asmenimis net neišeinant iš namų. Tokios pažinčių programėlės, kaip „Tinder“ ar „Bumble“ padeda užmegzti romantinius santykius, tuo tarpu susirašinėjimas per „Messenger“, „Instagram“ ar vaizdo skambučiai, padeda puoselėti santykius. Vis dėlto, technologijos turi ir minusų. Tyrimai rodo, kad būtent technologijų pagalba galima daug lengviau surasti kitą asmenį, jį stebėti, rinkti apie jį informaciją ar net kontroliuoti išliekant visiškai anonimišku (Southworth et al., 2007; Stonard, 2020). Būtent toks perdėtas domėjimasis kitu asmeniu gali pavirsti į persekiojimą elektroninėje erdvėje, kas pavojinga įvairiame amžiuje. Reyns ir kitų (2012) atliktas tyrimas parodė, kad dažniausiai į elektroninį persekiojimą yra linkę asmenys vyresni nei 21 m. bei turintys romantinį partnerį/-ę. Tuo tarpu Marcum ir kitų (2018) tyrimas atskleidė, kad būtent studentai yra dažniau linkę manyti, kad socialinių tinklų naudojimas yra įprastas elgesys ir tam tikros elektroninio persekiojimo (toliau – el. persekiojimo) formos nėra netinkamos ir kaip tik padeda palaikyti santykius ir lengviau pažinti žmogų. Kitaip tariant net toks elgesys, kaip pvz., partnerio/-ės asmeninių žinučių tikrinimas gali būti laikomas įprastu elgesiu santykiuose. Toks suvokimas ar netinkamo, o galbūt ir smurtinio, elgesio normalizavimas romantinių santykių metu gali padidinti riziką dažniau naudoti el. persekiojimą prieš savo partnerį/-ę. Neretai toks elgesys, kaip nuolatinis žinučių rašymas ar domėjimas, ką partneris/-ė veikia, gali atrodyti, kaip įprastas dėmesio rodymas ar rūpestis, tačiau ilgainiui tai gali virsti nuolatine kontrole ar smurtu ne el. erdvėje, kas galiausiai gali būti suvokiama kaip įprasta romantinių santykių dalis (Cuadrado-Gordillo et al., 2020). Apskritai kontrolę, manipuliacijas ar žeminimą romantinių santykių metu dažniau linkę naudoti tam tikras asmenybės savybes turintys žmonės. Tyrimai rodo, kad dažniau kontroliuoti, menkinti partnerį/-ę, naudoti psichologinę prievartą bei persekioti el. erdvėje santykių metu yra linkę tamsiosios triados bruožus turintys asmenys (Brankovic et al., 2022; Carton ir Egan, 2017; March et al., 2020). Atsižvelgiant į tai, šiame darbe bus tiriamas tamsiosios triados konstruktas, kurį sudaro makiavelizmas, narcisizmas ir psichopatija (Paulhus & Williams, 2002).

Taigi, technologijos yra patogus būdas bendrauti ir palaikyti santykius, tačiau tam tikrų asmenybės bruožų turintys asmenys gali būti linkę jomis pasinaudoti kaip įrankiu pradėti smurtauti ir /ar persekioti savo partnerį/-ę, kas ilgainiui gali būti ir smurto atsiradimo priežastimi susitikinėjimo metu.

Padėka. Nuoširdžiai dėkoju savo darbo vadovei prof. dr. Ilonai Laurinaitytei už pagalbą, laiką, suteiktas galimybes ir ypač naudingus pasiūlymus bei patarimus rašant baigiamąjį magistro darbą.

Už pagalbą atliekant tyrimą dėkoju respondentams ir naudotų instrumentų autoriams.

Galiausiai dėkoju artimiesiems už palaikymą, tikėjimą ir kantrybę.

1. ĮVADAS

1.1. Elektroninio persekiojimo samprata

Smurtas poros santykiuose yra plačiai paplitęs reiškinys. Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, viena iš trijų moterų yra patyrusi fizinį ar seksualinį smurtą, o smurtautojai dažniausiai yra romantiniai partneriai (World Health Organization, sutr. WHO, 2021). JAV atlikti nacionalinio lygio tyrimai rodo, kad net 78,7 proc. moterų pirmą kartą yra išprievartaujamos ir patiria fizinį smurtą ar persekiojimą iki 25 metų amžiaus (Breiding, 2011). Tuo tarpu Europos Sąjungos pamatinių teisių agentūra (European Union Agency for Fundamental Rights, sutr. FRA, 2014) atlikusi tyrimą 28 Europos šalyse, nustatė, kad iš 42000 apklaustų moterų 82 proc. pirmą kartą fizinį ir / ar seksualinį smurtą patiria gyvendamos kartu su partneriu, 33 proc. moterų šias smurto formas patiria ir išsiskyrimo metu, o 16 proc. teigia, kad toks smurtas tęsiasi ar prasideda santykiams nutrūkus. Lietuvoje smurto artimoje aplinkoje atvejų taip pat yra daug: kasmet į policiją kreipiamasi kelias dešimtis tūkstančių kartų (Auškalnytė ir kt., 2021).

Nors dažniausiai yra sutinkamas fizinio, seksualinio ir psichologinio smurto pasireiškimas, tačiau vis dažniau yra atkreipiamas dėmesys ir į persekiojimą. Persekiojimas dažnai apibūdinamas, kaip tam tikras pasikartojantis elgesys, kuris kelia įtampą, baimę kitam asmeniui, bei sutrikdo jo kasdienį gyvenimą (Purcell et al., 2004). Dažniausiai jis patiriamas santykių metu ar jiems nutrūkus, persekiojimo aukomis tampa moterys, o padariniai gali būti įvairūs: nuo streso ar baimės patyrimo iki persikraustymo į kitą miestą (Banyard et al., 2020; Brewster, 2003; Mechanic et al., 2000). Tyrimai rodo, kad asmenų persekiojimo suvokimas ir patyrimas skiriasi: neretai asmenys persekiojimą suvokia, kaip šnipinėjimą ar sekiojimą iš paskos, tuo tarpu dažniausiai patiria nepageidaujamus skambučius ar žinučių siuntinėjimą, šnipinėjimą, sekimą el. erdvėje (Laurinaitytė ir kt., 2022; Paullet et al., 2009). Taip pat Laurinaitytės ir kitų (2022) atliktas tyrimas atskleidė, kad Lietuvoje el. persekiojimas yra mažiau atpažįstamas, kadangi dažniau persekiojimo elgesiu yra laikomas tam tikras fizinis elgesys (pvz., sekiojimas iš paskos). Tai atskleidžia, kad tam tikras patiriamas elgesys gali būti nesuvokiamas, kaip nepageidaujamas, nors visos anksčiau minėtos elgesio formos gali būti priskiriamos persekiojimui.

Nagrinėjant užsienio literatūrą yra pastebima, kad persekiojimo ir el. persekiojimo sąvokos interpretuojamos įvairiai. Vieni autoriai nurodo, kad el. persekiojimas apima konkretų elgesį el. erdvėje, o kita – tradicinė – persekiojimo forma apima tam tikrą fizinį, kontaktinį elgesį (pvz., laukimą prie namų) (FRA, 2014). Tuo tarpu kiti autoriai yra linkę manyti, kad el. persekiojimas ir persekiojimas gali būti apibūdinamas vienodai, kadangi abi formos apima kito asmens sekimą, kontrolę (Nobles et al. 2014; Pittaro, 2007). Vis dėlto, lyginant tradicinį persekiojimą ir el. persekiojimą galima išvelgti daugiau

skirtumų nei panašumų. Pavyzdžiui, el. persekiojimo metu informaciją apie asmenį galima gauti greičiau ir paprasčiau, nei tradicinio persekiojimo metu, taip pat el. persekiojimo metu galima padaryti daugiau žalos ir didesniai kiekiui žmonių, bei atlikti tai anonimiškai, lyginant su tradiciniu persekiojimu (Lowry et al., 2013). Atsižvelgiant į tai, šiame darbe el. persekiojimas bus nagrinėjamas kaip atskira persekiojimo forma. Galiausiai svarbu apžvelgti ir patį el. persekiojimo apibūdinimą. Nagrinėjant literatūrą pastebima, kad neretai autoriai savo darbuose naudoja skirtingus el. persekiojimo apibrėžimus bei tyrimų metu vertina nevienodas el. persekiojimo elgesio formas (Kobets & Krasnova, 2018; Nobles et al., 2014).

Mokslinėje literatūroje galima rasti, kad yra keli pagrindiniai el. persekiojimo būdai (Lowry et al., 2013):

- slaptas el. persekiojimas. Jam būdingas stebėjimas, sekimas, nėra tiesioginio bendravimo, persekiotojas/-a siunčia anonimiškas žinutes, laiškus, rašo komentarus internete, seka informaciją apie persekiojamą asmenį, jam apie tai nežinant.
- netiesioginis el. persekiojimas. Šiai formai būdingas tikslingas duomenų gadinimas, įsilaužimas į privačius internetinius duomenis, tapatybės vagystė, netikrų persekiojamo asmens profilių kūrimas, melagingi kaltinimai, netikros informacijos platinimas, netiesioginės patyčios, skelbiant teisingą informaciją apie kitą ar tikros persekiojamo asmens informacijos viešinimas. Šiuo atveju nėra tiesioginio bendravimo - žinutės, laiškai, informacijos platinimas ir kt. yra skelbiami viešai, tačiau persekiojamas asmuo gali apie tai nežinoti.
- tiesioginis el. persekiojimas. Šiai formai būdingas toks elgesys, kaip nepageidaujamų, nepadorių, seksualinio pobūdžio žinučių siuntinėjimas, įvairūs grasinimai, persekiojamo asmens ar jo artimųjų bauginimas, tiesioginės patyčios internete (įžeidinėjimai, kaltinimai). Šiuo atveju vyksta tiesioginis kontaktas su persekiojamu asmeniu ir jis apie tai žino.

El. persekiojimui būdinga ir tam tikra motyvacija. Skirtinguose tyrimuose galima atrasti nemažai įvairių motyvacinių veiksnių, tačiau bene dažniausiai persekiotojus el. erdvėje motyvuoja tokie veiksniai, kaip (Lowry et al., 2013; Thapa & Kumar, 2011; Vakhitova et al., 2018):

- meilės poreikis. Jis gali kilti tuomet, kai asmuo nori užmegzti naujus ar atkurti jau pasibaigusius romantinius santykius;
- kerštas ir neapykanta. Tokie persekiotojai gali išlieti savo neigiamas emocijas ant kito asmens, pasijuokti iš jo ar kitaip jį išskaudinti ar jam pakenkti (pvz., paplatinti kolegės privačią informaciją internete, kuri gali pakenti jo darbui);

- galios ir kontrolės siekimas, kuomet persekiojantys siekia pakenkti kitiems juos žeminant, viešinant privačią informaciją, gadinant reputaciją ir pan., tam kad įgauti kontrolės ir parodytų savo galią.

Apibendrinant, el. persekiojimo patyrimas šiame darbe apibūdinamas, kaip tam tikras pasikartojantis elgesys, kuomet asmuo pasitelkdamas elektroninį paštą, tekstinius, internetinius pranešimus ar internetą persekioja kitą, sukeldamas jam nesaugumo, įtampos, baimės ar nerimo jausmus. Tokio elgesio pavyzdžiais gali būti: laišakai siunčiami elektroniniu paštu, bauginantys ar įžeidžiantys tekstiniai pranešimai, internete paskelbtos įžeidžiančios, nemalonios pastabos, dalijimasis privačiomis nuotraukomis, vaizdo įrašais internetu ar mobiliuoju telefonu (Ahlgrim & Terrance 2021).

1.2. Elektroninį persekiojimą aiškinančios teorijos

Nors literatūroje dažniau yra sutinkamos teorijos, kurios aiškina smurto naudojimą ne el. erdvėje, tačiau vis daugėja ir el. smurtą, įskaitant el. persekiojimą, aiškinančių teorijų. Toliau šiame darbe aptarsime svarbiausias iš jų.

Socialinio išmokymo teorijoje Bandura (1977) teigiama, kad agresijos atsiradimą skatina socialinė aplinka, kurioje yra matomas smurtinio elgesio pavyzdys ir vėliau šis elgesys yra išmokstamas – būtent vyrai yra linkę smurtauti prieš moteris todėl, kad matė tokį elgesį šeimoje (pvz., tėvo smurtavimą prieš partnerę, kurios tokiam elgesiui nesipriešino). Taip pat toks elgesys gali atsirasti, kuomet yra bendraujama ir su panašaus amžiaus žmonėmis, kurie yra linkę smurtauti. Tyrimai rodo, kad neretai smurtauti, įskaitant persekioti el. erdvėje, asmenys išmoko iš savo bendraamžių (Fox et al., 2011; Marcum et al., 2016). Kitaip tariant, asmuo stebėdamas bendraamžius, kurie naudoja smurtą el. erdvėje ir pats pradeda jį naudoti. Tuo tarpu technologijų erdvė puikiai tinka bendraamžių bendravimui, tačiau taip pat tai gali būti ir būdas formuojantis atitinkamą asmens suvokimą ir elgesį. Pavyzdžiui, matydami, kad bendraamžiai normalizuoja savo partnerio/ės telefono tikrinimą be jo ar jos žinios gali ir patys pradėti taip elgtis.

Kontrolės pusiausvyros teorijoje (angl. Control balance theory) pabrėžiama tai, kad atsiradęs disbalansas tarp kontrolės trūkumo ir kontrolės pertekliaus gali paskatinti nusikalstamą ar smurtinį elgesį santykių metu (Norblis & Fox, 2013). Remiantis šia teorija yra išskiriami du kontrolės laipsniai: pirmasis apriboja asmens elgesio galimybes dėl jo paties ar kitų žmonių įtakos, esančios jo aplinkoje (pvz., kontroliuoja save neleisdamas sau išlieti pykčio viešoje vietoje arba partneris neleidžia susitikti su draugais); antrasis parodo, kiek asmuo geba atsiriboti nuo kontrolės ir, kiek jis pats geba kontroliuoti kitus (pvz., kiek partnerio draudimas susitikti su draugais paveiks asmenį arba kiek jis pats kontroliuoja

savo partnerį skatindamas ar neleisdamas kažko daryti). Kiti autoriai (Davis et al., 2000) teigia, kad būtent kontrolės disbalansas gali atsirasti dėl kontrolės trūkumo (asmenys jaučia, kad praranda kontrolę ir jie tampa daugiau kontroliuojami) arba kontrolės pertekliaus (asmenys jaučia, kad gali kontroliuoti daugiau, nei jie patys yra kontroliuojami), kuris ir paskatina asmenį peržengti ribas ir pradėti smurtauti. Apskritai poreikis kontroliuoti partnerį yra ypač reikšmingas veiksnys, kuris lemia el. persekiojimo naudojimą santykiuose (March et al., 2020). Tuo tarpu nuolatinė partnerio kontrolė turi neigiamos įtakos romantiškiems santykiams, nes sukuria palankias sąlygas įžeidžiančios ir smurtinės dinamikos vystymuisi, o jauni žmonės dažnai nesuvokia to, kaip tiesioginės agresijos (Lara, 2020). Galima teigti, kad atsiradęs kontrolės disbalansas sukuria kontrolės poreikį ir asmuo gali pradėti persekioti el. erdvėje (pvz., siekdamas kontroliuoti partnerį/-ę asmuo pradės tikrinti jo/-s buvimo vietą) ir palaiapsniui tai gali tapti įprasta santykių dalimi.

Savikontrolės teorijoje (angl. Self-Control theory) teigiama, kad rizikos siekimas, impulsyvumas, sunkesnis temperamentas, susitelkimas į save, pirmenybės teikimas fizinei veiklai ir trumparegystė rodo žemą savikontrolę (Gottfredson & Hirschi, 1990). Būtent žmonės turintys žemą savikontrolės lygį yra mažiau pajėgūs kontroliuoti savo emocijas ir elgesį, todėl yra labiau linkę ieškoti tiesioginio pasitenkinimo (Lowry et al., 2013). Tuo tarpu technologijos sukuria erdvę, kuomet asmuo gali pasiekti savo auką greičiau ir paprasčiau, išliekant anonimišku, o auka gali net nežinoti apie tai, kad asmuo apie ją renka informaciją, stebi ar kitaip pažeidžia jos privatumą. Ši erdvė gali suteikti galimybę asmeniui patenkinti poreikius, pvz., romantinių santykių užmezgimo. Tyrimai rodo, kad žemą savikontrolę turintys asmenys yra linkę dažniau užmegzti pažintis internete su nepažįstamais žmonėmis (Marcum et al., 2017; Reynolds, 2019). Taip pat žemos savikontrolės individai yra dažniau linkę prisijungti prie asmeninių partnerio/-ės socialinių tinklų bei stebėti žmones, su kuriais ji/-i bendrauja, bei apskritai jie yra dažniau linkę į persekiojimą el. erdvėje (Marcum et al., 2017; Reynolds, 2019). Kitas tyrimas rodo, kad studentai, pasižymintys žema savikontrolė dažniau tampa elektroninio persekiojimo aukomis romantiškų santykių metu – romantiniai partneriai dažniau prisijungia prie jų socialinių paskyrų ar banko sąskaitų, seka jų telefonus be jų sutikimo ir pan. (Marcum et al., 2016). Galima teigti, kad žema savikontrolė turi įtakos tiek polinkiui į el. persekiojimą, tiek tampant el. persekiojimo objektu. Tuo tarpu aukšta savikontrolė veikia, kaip apsaugos veiksnys ir mažina el. persekiojimo tikimybę.

Socialinio skverbimosi teorija (angl. Social penetration theory) buvo sukurta siekiant paaiškinti, kaip pasikeitimas informacija veikia tarpusavio santykius (Carpenter & Greene, 2015). Teigiama, kad savęs atskleidimas didina intymumą santykiuose nepriklausomai nuo to, ar tai romantiniai santykiai, ar ne. Pirmiausia yra būdinga pateikti paviršutinišką informaciją apie save, kaip pvz., papasakoti apie savo

pomėgius ar darbovietę. Tuo tarpu intymios ir asmeniškios detalės atskleidžiamos vėliau, kai tarpusavio santykiai sutvirtėja, atsiranda pasitikėjimas žmogumi (Carpenter & Greene, 2015). Ši teorija yra taikoma ir el. bendravimo kontekste (Wijaya et al., 2022). Asmenys el. erdvėje yra linkę apie save pateikti labiau paviršutinišką informaciją, kartais jie dalinasi informacija, kuri gali atskleisti politines ar socialines pažiūras. Vis dėlto, siekiant geriau pažinti žmogų, jo vertybes, baimes, viltis, tikslus ar labiausiai asmenišką informaciją yra reikalinga užmegzti ir puoselėti santykius su juo. Tačiau kiti gali jausti itin didelį poreikį užmegzti santykius ir pasirinkti kitą, „greitesnį“ kelią žmogaus pažinimui – pradėti ieškoti daugiau informacijos apie jį, netgi pažeidžiant jo privatumą (Carpenter & Greene, 2015; Wijaya et al., 2022). Tokiu atveju asmuo gali pradėti persekioti kitą el. erdvėje siekdamas geriau pažinti ir daugiau sužinoti apie dominantį asmenį.

Neutralizacijos teorija (angl. Neutralization theory) neretai yra naudojama aiškinant nusikalstamą elgesį (Sykes & Matza, 1957). Teorija teigia, kad tam tikri moraliniai įsitikinimai trukdo atlikti nusikalstamą elgesį ir tuo atveju, jei asmuo atlieka nusikaltimą jam reikia kažkaip nuraminti sąžinę, todėl jie pradeda save teisinti (Siponen & Vance, 2010). Yra išskiriami keli pagrindiniai būdai, kurie naudojami teisinantis: atsakomybės neigimas, žalos neigimas, aukos neigimas, smerkiančiųjų neigimas ir teisinimasis svarbesniais įsipareigojimais (Spinone & Vance, 2010). Lowry ir kiti (2013) siekdami šia teorija paaiškinti el. persekiojimą įtraukė dar vieną neutralizacijos būdą „knygos metaforą“ (angl. metaphor of the ledger). Šis būdas apibūdina įsitikinimą, kad dažniausiai elgesys yra teisingas ir elgiamasi sąžiningai, todėl galima sau leisti šiek tiek nusikalsti. Visi minėti pateisinimai palengvina nusikalstamo elgesio atlikimą, kadangi sumažina gėdą ir kaltę, o būtent „knygos metafora“ sukuria suvokimą, kad el. persekiojimo elgesys yra priimtinas ir teisingas (Lowry et al., 2013). Kitaip tariant persekiotojas/-a net suvokdamas, kad jo elgesys yra neteisėtas, jis galimai bus linkęs tą elgesį pateisinti (pvz., „juk nieko nesužalojau surasdamas/-a privačią informaciją apie man patinkantį žmogų“).

Apibendrinus galima teigti, kad el. persekiojimas yra vis dar tyrinėjamas reiškinys, todėl teorijų, vienareikšmiškai paaiškinančių jo atsiradimą nėra. Vis dėlto, skirtingos teorijos gali paaiškinti įvairius el. persekiojimo elgesio modelius: toks elgesys gali būti išmoktas, atsiradęs kontrolės disbalansas gali iššaukti kontrolės poreikį, tam tikros asmenybės savybės gali turėti įtakos tiek el. persekiojimo pasireiškimui, tiek patyrimui, siekis užmegzti santykius ir pažinti kitą asmenį gali paskatinti persekioti el. erdvėje ir galiausiai persekiojimas el. erdvėje gali būti pateisinamas įvairiais neutralizacijos būdais, kas atskleidžia ir savotišką el. persekiojimo suvokimą.

1.3. Elektroninio persekiojimo suvokimo kompleksiskumas

El. persekiojimas yra sudėtingas reiškinys, todėl siekdami jį geriau suvokti, mokslininkai kartu tyrinėja įvairius svarbius veiksnius, tokius kaip lytis, amžius, interneto svetainių ar programėlių naudojimas bei el. persekiojimo patyrimas. Toliau jie ir bus aptariami.

Nagrinėjant smurto temą turbūt dažniausiai yra tyrinėjami skirtumai tarp lyčių. Tyrimai rodo, kad vyrai yra dažniau linkę smurtauti prieš moteris ir neretai santykių metu naudoja grasinimus, bauginimus, taip siekdami sukelti baimę savo partnerei, o kraštutiniais atvejais net naudoja fizinę ar seksualinę prievartą (Ali & Naylor, 2013; WHO, 2017). Taip pat vyrai dažniau linkę seksti, įkyriai bendrauti su savo partnerėmis net santykiams nutrūkus (Civilotti et al., 2020; Davis et al., 2000). Tuo tarpu tyrimai rodo, kad el. persekiojimo atvejais dažniau smurtauti yra linkusios moterys (March et al., 2020; Rodrigues-Castro et al., 2021; Santos et al., 2021; Smoker & March, 2017). Jos dažniau naudoja tokias el. persekiojimo formas, kaip skambinimas partneriui, naudojimas technologijomis partnerio stebėjimui, viešos informacijos apie partnerį rinkimas, pažeidžiant jo privatumą, kaip pvz., partnerio veiklos stebėjimas „Facebook“, „Instagram“ ar kitose socialiniuose tinkluose, naršymas jo telefone be jo žinios, prisijungimas prie jo asmeninės paskyros (March et al., 2020; March et al., 2022; Smoker & March, 2017). Vyrai dažniau įvardina, kad jų partnerės kontroliuoja, su kokiais asmenimis jie turėtų bendrauti socialinėje erdvėje, kokią būseną ar informaciją jie turėtų kelti savo socialiniuose tinkluose, taip pat jie jaučia didesnę spaudimą atsakyti į žinutes ar skambučius, kuomet su jais bando susisiekti jų partnerės (Linares et al., 2021). Jie taip pat dažniau nei moterys praneša, kad yra priešiško, pažeminimo, atskirties ir įsibrovimo į asmeninę el. erdvę aukos (Linares et al., 2021). Tokius rezultatus gali paaiškinti tai, kad moterys dažniau nei vyrai jaučia nesaugumo jausmą santykių metu, baimę būti atstumtai ar intymumo siekimą, todėl partnerio stebėjimas, kontrolė ar informacijos rinkimas apie jį leidžia joms geriau pažinti savo partnerį, užmegzti ir palaikyti santykius su juo bei leidžia išvengti klaidų ir neištikimybės pavojaus (March et al., 2020; March et al., 2022; Santos et al., 2021; Smoker & March, 2017). Panašūs lyčių skirtumai pastebimi ir tiriant suvokimą apie el. persekiojimą. Apskritai žmonės dažniau yra linkę kaltinti vyrą, kaip persekiotoją, net tuomet, kai jis yra el. persekiojimo auka, o moteris yra persekiotoja, nei tuomet, kai moteris yra auka, o vyras persekiotojas (Ahlgrim & Terrance, 2021). Toks suvokimas gali sukelti problemą, kadangi moterys dažniau linkusios persekioti el. erdvėje, tačiau vyrai vis tiek dažniau vertinami, kaip persekiotojai ir jiems gali kilti rizika dažniau patirti antrinę viktimizaciją. Vis dėlto, tokie tyrimai patvirtina, kad yra svarbu atlikti daugiau išsamesnių tyrimų lyginant lyčių skirtumus būtent el. persekiojimo suvokimo kontekste.

Taip pat yra svarbu atkreipti dėmesį ir į amžiaus skirtumus. Sorrentino ir kiti (2016) išskiria jauną amžių, teigdami, kad jauni žmonės yra labiau linkę smurtauti ir patirti smurtą. Tai patvirtina ir kiti

autoriai, teikdami, kad jauniems suaugusiems kyla didesnė rizika tiek patirti el. persekiojimą, tiek jį naudoti (Dreßing ir kt., 2014; Hango, 2016; Hutton ir Haantz, 2003). Kiti tyrimai atskleidžia, kad el. persekiotojai dažniau yra jaunesni, išsilavinę, dirbantys ir geriau išmanantys technologijas asmenys ir būtent studentų imtyje el. persekiojimas ir paplitęs labiau (Berry & Bainbridge, 2017; Navarro et al., 2016; Reyns et al., 2012). Vis dėlto, nemažai tyrimų rodo, kad amžius nėra reikšmingas el. persekiojimo veiksnys ir persekiojimas el. erdvėje gali būti patiriamas įvairiame amžiuje (Maple et al., 2011; Laurinaitytė ir kt., 2022; van Baak ir Hayes, 2018). Galima teigti, kad amžius yra ganėtinai svarbus veiksnys tyrinėjant el. persekiojimą, kadangi vieningų tyrimų rezultatų kol kas nėra.

El. persekiojimas yra neatsiejamas nuo el. erdvės ir technologijų. Technologijos padeda kurti ir puoselėti santykius ir toks elgesys, kaip žinučių rašymas ar skambučiai, gali būti veiksminga priemonė geriau pažinti asmenį ar puoselėti santykius, ypač pasimatymų metu (Mosley & Lancaster, 2019). Tačiau tai pat el. erdvė gali skatinti žmones elgtis skubotai, neapgalvotai, impulsyviai bei padėti išlikti visiškai anonimiškam (Southworth et al., 2007). Įvairūs socialiniai tinklai, sekimo priemonės, virusai palengvina kito asmens pasiekiamumą bei padeda surinkti informaciją apie juos, kelia riziką privatumo pažeidimui, sukuria erdvę netikros ar tikros informacijos viešinimui, tapatybės vagystei, priekabiavimui ar persekiojimui kas atitinkamai gali padidinti įvairaus smurto pasireiškimą el. erdvėje, įskaitant ir el. persekiojimą (Horwood & Anglim, 2020). Tyrimai rodo, kad asmenys el. erdvėje neretai naudoja tokias persekiojimo formas, kaip nuolatinių SMS žinučių siuntinėjimas, naudojimas GPS sekimo priemonėmis, vaizdo ir garso kameromis, siekiant stebėti partnerį/-ę, taip pat jie yra linkę susikurti netikras savo paskyras ar prisistatyti kitu žmogumi, tam kad kontroliuotų savo partnerį/-ę (Laurinaitytė et al., 2022; March et al., 2022; Poullet et al., 2009). Kiti tyrimai rodo, kad partneriai, kurie dalinasi savo slaptažodžiais su antrąją puse turi net tris kartus didesnę tikimybę patirti smurtą el. erdvėje pasimatymų metu (Hinduja & Patchin, 2010). Tuo tarpu tie asmenys, kurie dažniau naudojami socialiniais tinklais ar įvairiomis pažinčių programėlėmis dažniau yra linkę persekioti el. erdvėje, bei dažniau tiki, kad jų romantiniai partneriai nesupyks dėl elektroninio persekiojimo (Marcum et al., 2018). Tokie tyrimų rezultatai pabrėžia ne tik el. persekiojimo naudojimo, tačiau ir suvokimo svarbą santykių metu, kadangi atsiranda manymas, kad toks elgesys yra priimtinas ar net normalus. Vis dėlto, el. persekiojimas sukelia žalą tiek persekiojamiems asmenims – jie patiria daugiau streso, didesnius depresijos ir socialinės izoliacijos simptomus, tiek persekiotojams, kadangi jie kenkia savo reputacijai, santykiams ir taip pat už tam tikrus veiksmus jiems gali grėsti baudžiamieji kaltinimai (Begotti & Maran, 2019; March et al., 2022; Reiss et al., 2021). Apibendrinus galima teigti, kad įvairių technologijų naudojimas ir el. persekiojimas yra ypač glaudžiai susiję.

Galiausiai yra svarbus ir el. persekiojimas bei jo žala. Tyrimai rodo, kad net trumpai trunkantis el. persekiojimas yra susijęs su įvairių rimtų sunkumų atsiradimu, kaip sveikatos sutrikimai (pvz., nerimas, baimė, virškinimo sutrikimai), socialinės pasekmės (pvz., pykčiai su šeimos nariais ar artimaisiais), sunkumai darbe (pvz., sunkumai susikaupiant, praleistas darbas) ar mokymo įstaigoje (pvz., suprastėję mokymosi rezultatai) (Fissel & Reyns 2019; Hango, 2016). Neretai asmenys, kurie patiria el. persekiojimą taip pat patiria ir fizinį persekiojimą ar kitas smurto formas (Alexy et al., 2005). Tuo tarpu el. persekiojimą patyrę asmenys dažniau jaučia baimę, kuomet jas persekioja jų dabartinis partneris/-ė, nei tuomet, kai persekiotojas būna buvęs intymus partneris/-ė, draugas ar kolega (Fissel, 2021). Tai atskleidžia, kad romantinių santykių metu patiriamas el. persekiojimas gali kelti labiau intensyvius jausmus. Vis dėlto, el. persekiojimą patyrę asmenys dažnai nėra linkę kreiptis pagalbos ar apie tai kam nors pranešti (Fissel, 2018; Laurinaitytė ir kt., 2022; Reyns & Englebrecht, 2010). Dažniau jie linkę užblokuoti savo el. paskyras ar prašyti nustoti persekioti (Begotti & Maran, 2019). Tai gali paaiškinti tai, kad neretai asmenys nesuvokia tam tikro elgesio, kaip el. persekiojimo (Ahlgrim & Terrance, 2021). Alexy ir kiti (2005) savo tyrime studentams pateikė įvairaus el. persekiojimo elgesio pavyzdžius ir prašė dalyvių jį įvertinti. Rezultatai parodė, kad iš 656 tiriamųjų tik 29,9% studentų pažymėjo, kad pateiktas elgesys, už kurį asmuo buvo nuteistas, yra el. persekiojimas. Galima daryti prielaidą, kad asmenys gali net nesuvokti, kad yra persekiojami el. erdvėje, ko pasėkoje neretai gali atsirasti įvairių psichologinių ir/ar fizinių sunkumų. Apibendrinus galima teigti, kad tokie veiksniai, kaip lytis, amžius, interneto ar pažinčių programėlių naudojimas bei el. persekiojimo elgesys yra susiję su el. persekiojimo suvokimu.

1.4. Elektroninio persekiojimo suvokimo ir pasimatymų smurto sąsajos

Neretai romantiniuose santykiuose yra naudojamas fizinis, seksualinis, psichologinis smurtas ir /ar persekiojimas (WHO, 2019). Tyrimai rodo, kad pirmą kartą intymaus partnerio smurtas yra patiriamas jauname amžiuje, neretai dar iki 25 metų amžiaus (Breiding, 2011). Dažniausiai tai būna tokios smurto formos, kaip fizinė, psichologinė, seksualinė prievarta bei persekiojimas (Europos Pagrindinių teisių agentūra, 2014). Tačiau svarbu atskirti, kad intymaus partnerio smurtas ir pasimatymų smurtas gali turėti skirtumų, kadangi pati santykių dinamika šiek tiek skiriasi. Santykiai gali būti artimi ir romantiški, tačiau juose gali nebūti intymumo. Tokiu atveju santykiai pasižymi vienas kito supratimu ir rūpinimusi vienas kitu, o intymumas numatomas ateityje arba nepuoselėjamas dėl įvairių faktorių (pvz., atšalimas, rutina). Tuo tarpu intymumas gali pastiprinti abipusį prisirišimą, tarpusavio bendravimas gali būti artimesnis, emocingesnis ir atsirasti didesnė baimė prarasti romantinį partnerį, kas atitinkamai gali turėti įtakos ir smurto pasireiškimui (Holand et al., 2016).

Borrajo ir kitų (2015) tyrimas parodė, kad seksualinių santykių buvimas pastiprina ryšį tarp el. prievartos naudojimo susitikinėjimo metu ir tiesioginės agresijos, nukreiptos prieš partnerį/-ę. Apskritai smurtas el. erdvėje (pvz., el. patyčios) didina kitų smurto formų naudojimą ir patirimą pasimatymų metu (pvz., fizinį smurtą) (Doucette et al., 2018; Hinduja & Patchin, 2010; Lara, 2020; Lu et al., 2021). Tyrimai rodo, kad asmenys patyrę seksualinio pobūdžio smurtą el. erdvėje dažnai patiria ir seksualinį smurtą ne el. erdvėje, o tie, kurie dažniau rašo seksualinio pobūdžio žinutes yra linkę dažniau naudoti smurtą pasimatymų metu, įskaitant el. smurtą ir persekiojimą el. erdvėje (Morelli et al., 2016; Reyns, 2019; Zweig et al., 2013). Alexy ir kiti (2005) nustatė, kad romantiniai partneriai, kurie yra persekiojami el. būdu neretai patiria ir papildomą įkyrų elgesį fizinio kontakto metu (pvz., laukimą prie namų). Tuo tarpu Redondo ir kiti (2022) kelia prielaidą, kad smurtas neprisijungus tampa kaip tęstinė arba yra kaip papildoma smurto naudojimo forma. Pastarajam teiginiui pritaria Hinduja ir Patchin (2010) tyrimas, kuris rodo, kad asmenys, kurie linkę naudoti smurtą pasimatymų metu dažniau naudoja smurtą ir elektroninėje erdvėje. Galima daryti išvadą, kad el. pobūdžio smurtas, įskaitant el. persekiojimą, pasimatymų metu yra glaudžiai susijęs su pasimatymų smurtu ne el. erdvėje.

Pasimatymų smurtui įtaką gali daryti ne vien el. persekiojimo naudojimas, tačiau ir atitinkamas suvokimas apie jį. Tyrimai rodo, kad neretai asmenys smurtą el. erdvėje, įskaitant el. persekiojimą dažnai normalizuoja ir laiko tai meilės ir rūpestingumo išraiška (Lara, 2020; Stonard, 2020). Toks iškreiptas požiūris į meilę gali ne tik padidinti netinkamo elgesio internete naudojimą, bet taip pat toks elgesys gali būti dažniau pateisinamas (pvz., asmuo gali nuolat tikrinti, kur ar su kuo yra jo ar jos partneris/-ė) (Borrajo et al., 2015). Apskritai persekiojimo el. erdvėje formos, kurios buvo suvokiamos, kaip lengvesnės buvo dažniau naudojamos ir įvardijamos, kaip nekenksmingos ar normalios (Reiss et al., 2021). Pavyzdžiui, dažnas partnerio/-ės telefono ir žinučių tikrinimas jauniems suaugusiems atrodo, kaip įprastas elgesys, nors jis atspindi kito asmens privatumo pažeidimą. Lara (2020) nustatė, kad stebėjimas ir kontrolė el. erdvėje pasimatymų metu įvardijami, kaip erzinantys aspektai, tačiau asmenys dažnai nesieja jų su įžeidžiančiu ar smurtiniu elgesiu. Kitas tyrimas parodė, kad informacijos rinkimas apie pasimatymų partnerį gali būti visai nepavojingas, pavyzdžiui: pamatyti patinkančio vaikiną nuotraukas ar sužinoti, kokiais įvykiais jis dalinasi „Facebook“ platformoje gali būti visiškai priimtina ir tai gali nesukelti jokio diskomforto (Cheyne & Guggisberg, 2018). Tai atskleidžia, kad yra sudėtinga įvertinti ribą tarp to, kas yra laikoma įprastu elgesiu, kuris padeda puoselėti santykius (pvz., domėjimasis partneriu, rašymas ir skambinimas jam) ir tarp to, kas jau yra laikoma grėsmingu ir pavojingu elgesiu, kuris gali būti traktuojamas, kaip el. persekiojimas. Vertinant, ar tam tikras elgesys peržengia normos ribas, autoriai pabrėžia, kad svarbu įvertinti, kaip aukos jaučiasi, kuomet asmuo vienaip ar kitaip elgiasi.

Būtent, kuomet elgesys yra suvokiamas, kaip grėsmingas ir pavojingas, kai partnerio/-ės ketinimai yra žalingi, neigiamai paveikia jo/jos sveikatą ir pažeidžia jo/jos privatumą, tuomet toks elgesys dažniau gali būti laikomas neteisėtu ir nepriimtinu pasimatymų metu (Reiss et al., 2021). Tokio elgesio pavyzdžiais gali būti partnerio/-ės stebėjimas naudojant kameras ir šnipinėjimo programas, įsilaužimas į privačius duomenis, tikros ar netikros informacijos skelbimas internete be partnerio/-ės sutikimo. Alexy ir kitių (2005) tyrimas parodė ir tai, kad kuo asmuo ilgiau patiria el. persekiojimą, tuo mažesnė tikimybė, kad jis tokį elgesį įvardins el. persekiojimu. Kitaip tariant, tam tikros el. persekiojimo formos gali tapti įprastos santykiuose ir ilgai nesuvokiamos, kaip netinkamos ar smurtinės.

Apibendrinus, yra pastebimas ryšys tarp el. persekiojimo elgesio naudojimo bei suvokimo ir pasimatymų smurto. Neretai el. erdvėje naudojamas smurtas bei atitinkamas suvokimas apie jį, įskaitant el. persekiojimą, gali pastiprinti pasimatymų smurto atsiradimo riziką.

1.5. Elektroninio persekiojimo suvokimo ir tamsiosios triados sąsajos

Neretai smurtauti yra linkusios tam tikros asmenybės. Tyrimai rodo, kad paranoidinė, šizoidinė, šizotipinė, histrioninė, narcisistinė ir ribinė asmenybė, yra susiję su polinkiu smurtauti prieš romantiinį partnerį (Capaldi et al., 2012). Tuo tarpu labiausiai su smurtiniu elgesiu poroje yra susijęs asocialus asmenybės tipas, kuris pasižymi agresyvumu, impulsyvumu, priešišku, o būtent tokie bruožai turi įtakos smurtinio elgesio naudojimui poroje (Capaldi et al., 2012; Theobald & Farrington, 2012). Kitas tyrimas atskleidžia, kad labiau išreikšti neuroritškumo ir psichopatiškumo asmenybės bruožai reikšmingai prognozuoja pasimatymų smurtą (Boladale et al., 2015). Kiti tyrimai rodo, kad tokios asmens savybės, kaip kontrolės siekimas, žema savikontrolė, manipuliacijų naudojimas, bejausmiškumas bei didesnis asocialaus ar smurtinio elgesio naudojimas santykių metu didina el. persekiojimo naudojimo ir patyrimo tikimybę (Gottfredson & Hirschi, 1990; March et al., 2020). Kiti tyrimai pabrėžia, kad yra ryšys tarp el. persekiojimo ir tokių asmenybės bruožų, kaip narcisizmas, sadizmas, psichopatija bei makiavelizmas (March et al., 2020; Smoker & March, 2017). Brankovic ir kiti (2022) nustatė, kad psichopatija ir sadizmas labiau susiję su sunkesnėmis fizinio persekiojimo formomis tokiomis, kaip fizinis užpuolimas, slapstymasis kito asmens namuose, o makiavelizmas ir narcisizmas labiau susiję su elektroniniu persekiojimu, naudojant įvairius elektroninius sekimo prietaisus. Šios keturios asmenybės savybės dar kitaip yra vadinamos Tamsiuoju ketvertu. Vis dėlto, šiame darbe yra nagrinėjama tamsioji triada, todėl toliau bus apžvelgiami Tamsiajai triadai priskiriami asmenybės bruožai: makiavelizmas, psichopatija ir narcisizmas.

Tyrinėjant atskirai kiekvieną bruožą galima atrasti skirtumų. Makiavelizmas apima cinišką pasaulėžiūrą, moralės trūkumą ir polinkį manipuliuoti. Pasižymintys makiavelizmu asmenys stengiasi išlaikyti teigiamą reputaciją apie save, yra labiau strategiškai nei impulsyvūs (Fehr et al., 1992). Vieni tyrimai rodo, kad vyrai, kurie yra labiau morališkai atsirboję ir turi daugiau išreikštų makiavelizmo bruožų dažniau yra linkę į pasyvesnį el. persekiojimą (Kircaburun et al., 2018; March et al., 2022). Pasyvesnis el. persekiojimas pasižymi slaptu stebėjimu ar informacijos rinkimu apie partnerį, kas atitinkamai gali jiems padėti puoselėti santykius ir manipuliuoti partneriu/-e, bei taip patenkinti savo poreikius (Smoker & March, 2017; Stiff, 2019). Taip pat makiavelizmui būdingas nepasitikėjimas partneriu, apgaulingas elgesys ir išnaudojimas, jie taip pat stengiasi išlikti nuošalyje, o tai atitinkamai gali juos paskatinti rinktis saugesnius el. persekiojimo būdus, kurie jam leistų išlikti anonimišku (pvz., informacijos rinkimas apie partnerį/-ę jam to nežinant) (March et al., 2022; Smoker & March, 2017). Vis dėlto, kitas tyrimas parodė, kad makiavelizmas nėra reikšmingai susijęs su el. persekiojimu (March et al., 2020). Tokie skirtumai gali atsirasti dėl įvairių priežasčių, tokių kaip skirtingų metodų naudojimas, skirtingas el. persekiojimo suvokimas tiriamųjų imtyje ir pan.

Kita tamsiosios triados sudedamoji dalis, psichopatija, pasižymi bejausmiškumu, savikontrolės trūkumu, impulsyvumu, jaudulio ieškojimu, manipuliacijomis, neapdairumu. Tokie asmenys meluoja, kad gautų ko nori, net jei tas melas pakenkia jų ilgalaikiams interesams (Hare & Neumann, 2008; Paulhus & Jones, 2012). Tyrimai rodo, kad psichopatija susijusi tiek su netiesioginėmis (pvz., slaptas stebėjimas el. erdvėje), tiek su tiesioginėmis el. persekiojimo formomis (pvz., piktų komentarų ar žinučių rašymas) (March et al., 2022; Smoker & March, 2017). Būtent vyrai su aukštesniu psichopatijos lygiu yra linkę naudoti tiesioginio el. persekiojimo formą, kas gali būti paaiškinta tuo, kad psichopatija pasižymi didesniu rizikingu elgesiu ir impulsyvumu (March et al., 2022). Kiti autoriai nurodo, kad į intymaus partnerio el. persekiojimą yra linkę vyrai, kurie turi daugiau antrinės psichopatijos bruožų. Literatūroje yra išskiriami du psichopatijos tipai: emociškai stabilūs (pirminio tipo) psichopatai pasižymi žema reakcija į stresą ir nerimą bei agresyvūs psichopatai (antrinio tipo), kurie dažniau pasižymi aukštu agresijos ir nerimo lygiu, didesniu socialiniu atsirbojimu, jie labiau linkę į nusikalstamumą (Hare & Neumann, 2008; Lee, Salekin & Iselin, 2009). Galiausiai psichopatija siejama su prastos kokybės santykiais, o asmenys, kurie turi intymius santykius su psichopatiška asmenybe dažniau patiria fizinį ir psichologinį smurtą (Love & Holder, 2016). Tai atitinkamai leidžia daryti prielaidą, kad asmenys su labiau išreikštais psichopatijos bruožais yra linkę dažniau naudoti el. persekiojimą. Vis dėlto, anksčiau minėti tyrimai labiau pabrėžia vyrišką lyti ir antrinę psichopatiją, todėl yra naudinga toliau tyrinėti bendrą psichopatijos konstruklą bei lyčių skirtumus.

Narcisizmas, kaip ir psichopatija turi du tipus: nesuvokiantis (angl. oblivious) ir pažeidžiamas (angl. vulnerable). Nesuvokiantį narcisizmo tipą turintys asmenys dažniau fantazuoja apie sėkmę ir neretai pasižymi tuo, kad ypatingai gerai atsiliepia patys apie save, jie stengiasi gauti kuo daugiau pagarbos iš kitų, yra linkę girtis, pašiepti kitus, kuomet jam sekasi geriau. Tuo tarpu pažeidžiamą narcisizmo tipą turintys asmenys netrokšta sužavėti kitų, priešingai jie yra drovūs, vengiantys atviro dėmesio ir bijantys kritikos bei nuvertinimo iš kitų (Ackley et al., 2011). Tyrimai rodo, kad slapta, pasyvesnis intymaus partnerio el. persekiojimas dažniau būdingas pažeidžiamo tipo narcisizmui ir dažniau persekioti yra linkusios moterys (Kircaburun et al., 2018; March et al., 2020). Tokius rezultatus gali paaiškinti pažeidžiamo narcisizmo tipui būdingos savybės, todėl jie renkasi stebėti ir rinkti informaciją apie kitą neinančią tiesioginį kontaktą. Kituose tyrimuose narcisizmas buvo tiriamas kaip bendras konstruktas ir tyrimų rezultatai parodė, kad asmenys, kurie turi labiau išreikštus narcisizmo bruožus yra dažniau linkę naudoti el. persekiojimą romantinių santykių metu ir, kad narcisizmas yra susijęs su didesne psichologine prievarta romantinių santykių metu (Carton & Egan 2017; Smoker & March, 2017).

Apibendrinus, vienaip ar kitaip visi tamsiosios triados bruožai reikšmingai susiję su el. persekiojimu. Makiavelizmas ir pažeidžiamo tipo narcisizmas daugiau susijęs su polinkiu stebėti ir rinkti informaciją apie partnerį/-ę, o psichopatija – tiek su pasyvesnėmis, slaptomis el. persekiojimo formomis, tiek su labiau grėsmingomis ir tiesioginėmis. Vis dėlto, nors autoriai atliko nemažą indėlį tyrinėdami tamsiosios triados ryšį su el. persekiojimu intymiuose santykiuose, tačiau tyrimai pateikia skirtingus rezultatus. Taip pat, dažniau yra tyrinėjamas intymaus partnerio el. persekiojimas, kas atitinkamai kelia klausimą, ar pasimatymų metu, kuomet santykinai nebūtinai yra intymūs, galima tikėtis panašaus el. persekiojimo elgesio.

1.6. Elektroninio persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados sąsajos

Sąsajos tarp el. persekiojimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados gali būti įvairios. Tyrimo rezultatai iki šiol patvirtino, kad tokie tamsiosios triados bruožai, kaip antrinė psichopatija ir pažeidžiamas narcisizmas bei pavydas teigiamai prognozuoja el. pasimatymų smurtą (Branson & March, 2021). Tuo tarpu el. patyčios ir el. persekiojimas gali paaiškinti ryšį tarp makiavelizmo ir probleminio socialinių tinklų naudojimo vyrų imtyje (Kircaburun et al., 2018). Tai rodo, kad el. persekiojimas yra svarbus veiksnys, kuriam esant vyrams su labiau išreikštais makiavelizmo bruožais gali būti būdingas probleminis socialinių tinklų naudojimo elgesys. Kiti autoriai atskleidžia, kad savigarba veikia, kaip mediatorius tarp el. patyčių naudojimo ir patyrimo bei narcisizmo (Fan et al., 2019). Kitas tyrimas nurodo, kad makiavelizmas teigiamai prognozuoja el. patyčių naudojimą, o sąmoningumo lygis veikia

kaip tarpininkas, kuomet asmuo turėdamas aukštą sąmoningumo lygį ir žemesnius makiavelizmo bruožus yra linkęs mažiau naudoti patyčias el. erdvėje (Yuan et al., 2019). Tuo tarpu Jin ir kiti (2022) pažymi tamsiosios triados svarbą, kuomet labiau išreikšti tamsiosios triados bruožai yra teigiamai susiję su deviantinio elgesio naudojimu el. erdvėje. Šie tyrimai parodo tamsiosios triados svarbą, kuomet yra tiriamas tam tikras smurtas el. erdvėje, toks kaip el. persekiojimas, el. patyčios ar probleminis elgesys internete. Tačiau tyrimai vis dėlto neatskleidžia tiesioginių sąsajų tarp tamsiosios triados bruožų, el. persekiojimo suvokimo ir pasimatymų smurto.

Sąsajos tarp el. persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados šiek tiek atsiskleidžia ir per moderacijas. Savikontrolė gali sumažinti tamsiosios triados poveikį, kas atitinkamai sumažina deviantinio elgesį el. erdvėje (Jin et al., 2022). Kiti autoriai pabrėžia lyties svarbą nurodydami, kad lytis veikia kaip moderatorius tarp psichopatijos ir patyčių internete (angl. trolling), kurios konkrečiai apima komentarų rašymą ir skelbimą internete su tikslu įskaudinti ar nuliūdinti kitą asmenį (Wu et al., 2022). Borrajo ir kitų (2015) tyrimas parodė, kad seksualinių santykių būvimas veikia kaip moderatorius tarp el. smurto naudojimo susitikinėjimo metu ir tiesioginės agresijos, nukreiptos prieš partnerį/-ę. Galima daryti prielaidą, kad tamsiosios triados veiksnys gali sustiprinti el. persekiojimo naudojimą, o el. persekiojimas, kaip viena iš el. smurto formų, gali atitinkami padidinti agresijos pasireiškimą santykių metu.

Apibendrinus, tyrinėdami tamsiąją triadą ir smurtą el. erdvėje autoriai neišskiria el. persekiojimo ir / ar jo suvokimo ir iki šiol dar nebuvo tirtos šių veiksmų sąsajos su pasimatymų smurtu. Apskritai, galima teigti, kad veikiant skirtingiems veiksniams yra sąsajų tarp tamsiosios triados ir el. smurto, įskaitant ir el. persekiojimą, todėl svarbu šias sąsajas tyrinėti toliau.

1.7. Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Tyrimo tikslas – įvertinti studentų elektroninio persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados sąsajas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti pažinčių programėlių ir el. persekiojimo patyrimo aprašomąją statistiką.
2. Aprašyti studentų el. persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados skirtumus tarp lyties, amžiaus, pažinčių programėlių naudojimo ir el. persekiojimo patyrimo grupių.

3. Nustatyti studentų amžiaus, el. persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados ryšius.
4. Įvertinti studentų pasimatymų smurtą prognozuojančius veiksnius.

Tyrimo klausimai:

1. Kaip studentai suvokia el. persekiojimą?
2. Kokios yra studentų pasimatymų smurto charakteristikos?
3. Kokie tamsiosios triados bruožai būdingi studentams?
4. Koks ryšys tarp studentų amžiaus, el. persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados?
5. Kokie veiksniai prognozuoja pasimatymų smurtą?

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo dalyviai

Siekiant tyrimo tikslų buvo apibrėžti du dalyvių atrankos kriterijai – studijavimas universitete ar kolegijoje, susitikinėjimo su partneriu/-partnere patirtis. Buvo pasirinkta tirti studentus, kurie susitikinėjo anksčiau ar šiuo metu susitikinėja su romantiniu partneriu/-e, kadangi tyrimai rodo, kad dažniausiai į elektroninį persekiojimą yra linkę asmenys vyresni nei 21 m. bei turintys romantiškus santykius su partneriu/-ę (Reyns et al., 2012). Tuo tarpu būtent studentai yra dažniau linkę manyti, kad socialinių tinklų naudojimas yra įprastas elgesys ir tam tikros elektroninio persekiojimo formos padeda palaikyti santykius ir lengviau pažinti žmogų, o tai atitinkamai formuoja suvokimą apie romantinius santykius ir elgesį juose (Marcum et al., 2018). Iš viso tyrime dalyvavo 162 tiriamieji, iš kurių 137 (84,6 proc.) moterys, 21 (13 proc.) vyras ir 4 (2,5 proc.) tiriamieji nurodė „kita“. Tačiau dėl minėtų tyrimo atrankos kriterijų 10 tiriamųjų duomenys į rezultatų analizę nebuvo įtraukti (9 tiriamieji nėra studentai, 1 nėra turėjęs pasimatymų partnerio). Tad galutinę tyrimo imtį sudarė 152 tiriamieji – 129 moterys (84,9 proc.), 19 vyrų (12,5 proc.) ir 4, kurie pažymėjo „kita“ (2,6 proc.).

Tiriamųjų amžiaus vidurkis 23,07 metai ($SD = 4,478$). 41 (27,0 proc.) tiriamasis nurodė, kad pasimatymų partnerio/-ės neturi, tačiau turėjo anksčiau, 56 (36,8 proc.) – turi pasimatymų partnerį, su kuriuo kartu negyvena, 49 (32,2 proc.) tiriamieji šiuo metu turi pasimatymų partnerį, su kuriuo kartu gyvena, o 6 (3,9 proc.) – turi sutuoktinį. Susitikinėjimo su romantiniu/-e partneriu/-e trukmė pasiskirstė nuo 1 mėn. iki 360 mėn. (30 metų) ($M = 28,54$ mėn., $SD = 38,47$). 130 (85,5 proc.) tiriamųjų yra turėję lytinių santykių su dabartiniu ar ankstesniu pasimatymų partneriu/-e. 105 (69,1 proc.) tiriamieji naudoja pažinčių programėles. Iš viso 23,7 proc. ($n = 36$) tiriamųjų nurodė, kad yra patyrę elektroninį persekiojimą iš ankstesnio ar dabartinio susitikinėjimo partnerio/-ės.

2.2. Tyrimo instrumentai

1. Socialinės - demografinės charakteristikos. Siekiant surinkti informaciją apie tyrimo dalyvių sociodemografines charakteristikas, buvo užduoti klausimai apie jų lytį, amžių, studijavimą kolegijoje ar universitete, susitikinėjimo statusą, susitikinėjimo trukmę, intymių santykių buvimą, naudojimąsi pažinčių programėlėmis, persekiojimo elektroninėje erdvėje patyrimą ir persekiojimo elektroninėje erdvėje patyrimo pobūdį.

2. Elektroninio persekiojimo suvokimui matuoti buvo naudojama Persekiojimo elektroninėje erdvėje skalė (angl. *Cyberstalking Scale*, Santos et al., 2021). Skalė vertina suvokiamą elgesį su romantiniu santykiu partneriu/-e bei pažįstamais asmenimis elektroninėje erdvėje (pvz., „Nieko tokio

patikrinti žmones, kurie spaudžia patiktukus ir komentuoja mano partnerio/-ės pranešimus“). Skalę sudaro 10 teiginių, kuriuos reikia įvertinti Likerto skalėje nuo visiškai nesutinku (1) iki visiškai sutinku (5).

Bendras įvertinimas gali svyruoti nuo 10 iki 50 balų, kuomet aukštesnis įvertinimas rodo didesnį pritarimą tam tikram elektroninio persekiojimo naudojimui romantinio/-ės partnerio/-ės atžvilgiu. Klausimynas yra publikuotas anglų kalba ir naudotas gavus vienos iš autorių I. L. S. Santos sutikimą. Naudotą klausimyną iš anglų kalbos į lietuvių kalbą išvertė darbo autorė, koregavo darbo vadovė. Šios skalės vidinio suderinamumo Cronbach α lygmenys pavaizduoti 1 lentelėje.

1 lentelė. *El. persekiojimo suvokimo skalės vidinis suderinamumas*

	Cronbach α (šio tyrimo)	Cronbach α (Santos et al., 2021)
El. persekiojimo suvokimas	0,64	0,86

Pagrindinių komponentų faktorių analizė parodė, kad vieno faktoriaus modelis paaiškina 26 proc. dispersijos. Duomenų tinkamumas faktorių analizei pagrįstas Bartletto sferiškumo kriterijaus p reikšme ($p < 0,001$) ir Kaiserio–Meyerio–Olkinio matu (0,61). Taip pat buvo atlikta skalės patvirtinančioji faktorinė analizė, taikant struktūrinių lygčių programą „Mplus“. Gauti duomenys parodė, kad po atliktų modifikacijų vieno faktoriaus modelis iš esmės patvirtina vieno faktoriaus struktūrą: $\chi^2 = 31,32$ (df = 26, $p = 0,22$); RMSEA = 0,04; CFI = 0,97; TLI = 0,95. Struktūrinis modelis pateiktas 1 priede.

2. Pasimatymų smurto skalė. Pasimatymų smurtui matuoti naudojama Multidimencinė pasimatymų smurto skalė 2.0 (angl. *Multidimensional Scale of Dating Violence (MSDV 2.0)*) (Garcia-Carpintero-Munoz et al., 2022). Skalę sudaro 18 teiginių, kuriuos reikia įvertinti Likerto skalėje, nuo 1 – niekada iki 5 – dažnai (daugiau nei 10 kartų). Klausimyną sudaro 5 subskalės:

1. Elektroninės patyčios. Šią skalę sudaro 3 teiginiai, kurie apibūdina elgesį su romantiniu partneriu/-e elektroninėje erdvėje (pvz., „Stebiu kada jis / ji paskutinį kartą buvo prisijungęs/-usi prie Facebook ar kitų socialinių tinklų“).

2. Kontrolė ir sekimas. Šią skalę sudaro 5 teiginiai, kurie apibūdina tokį elgesį su romantiniu partneriu/-e, kaip nuolatinį sekimą ar tikrinimą (pvz., „Klausiu jo / jos draugų, šeimos narių ar kitų asmenų, ar tiesa, kad jis / ji nemelavo dėl to, kur buvo“).

3. Psichologinis / emocinis smurtas (toliau Psichologinis smurtas). Šią skalę sudaro 3 teiginiai, kurie apibūdina tokį elgesį su romantiniu partneriu/-e, kaip kaltinimą ar ignoravimą (pvz., „Vengiu ar atsisakau kalbėtis su juo / ja ilgą laiką, kuomet jis / ji yra piktas/-a“).

4. Fizinis smurtas. Šią skalę sudaro 2 teiginiai, kurie apibūdina tokį elgesį su romantiniu partneriu/-e, kaip fizinis žalojimas (pvz., „Fiziškai žaloju jį / ją (pvz., trenkiu, stumdau ir pan.“).

5. Seksualinis smurtas. Šią skalę sudaro 5 teiginiai, kurie apibūdina tokį elgesį su romantiniu partneriu/-e, kaip seksualinis išnaudojimas ar seksualinė prievarta (pvz., „Prašau jo / jos sekso metu atlikti dalykus, kurių jis / ji nenori“).

Bendras įvertinimas gali svyruoti nuo 10 balų iki 50, kuomet aukštesnis įvertinimas rodo dažnesnį smurto naudojimą prieš romantiinį/-ę partnerį/-ę pasimatymų metu. Skalė yra publikuota anglų kalba ir naudota gavus vienos iš autorių L. Tarrino-Concejero sutikimą. Skalę iš anglų kalbos į lietuvių kalbą išvertė darbo autorė, koregavo darbo vadovė. Šios skalės vidinio suderinamumo Cronbach α duomenys pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. *Pasimatymų smurto skalės vidinis suderinamumas*

	Cronbach α (šio tyrimo)	Cronbach α (Garcia-Carpintero-Munoz et al., 2022)
Pasimatymų smurtas	0,72	0,80
El. patyčios	0,52	0,70
Kontrolė ir sekimas	0,58	0,70
Psichologinis smurtas	0,70	0,72
Fizinis smurtas	0,78	0,87
Seksualinis smurtas	0,58	0,82

Atlikta pagrindinių komponentų faktorių analizė parodė, kad penkių faktorių modelis paaiškina 61 proc. dispersijos. Duomenų tinkamumas faktorių analizei pagrįstas Bartletto sferiškumo kriterijaus p reikšme ($p < 0,001$) ir Kaiserio–Meyerio–Olkinio matu (0,74). Teiginių pasiskirstymas į faktorius pateikiamas 2 priede. Taip pat buvo atlikta skalės patvirtinančioji faktorinė analizė, taikant struktūrinių lygčių programą „Mplus“. Gauti duomenys parodė, kad po atliktų modifikacijų penkių faktorių modelis iš esmės patvirtina penkių faktorių struktūrą: $\chi^2 = 134,38$ ($df = 111$, $p = 0,06$); RMSEA = 0,04; CFI = 0,97; TLI = 0,96. Struktūrinis modelis pateiktas 3 priede.

4. Tamsiosios triados klausimynas. Tamsiosios triados bruožams matuoti naudojama trumpoji tamsiosios triados klausimyno versija SD3 (Jones & Paulhus, 2014). Klausimyną sudaro 27 teiginiai,

kuriuos reikia įvertinti Likerto skalėje nuo visiškai nesutinku (1) iki visiškai sutinku (5). Klausimą sudaro 3 subskalės:

1. Makiavelizmas. Šią skalę sudaro 9 teiginiai, kurie apibūdina tokias asmenybės savybes, kaip polinkį manipuliuoti žmonėmis ar savo užsibrėžtų tikslų siekimą bet kokia kaina (pvz., „Mano planai turi būti naudingi man pačiam/-iai, o ne kitiems žmonėms“).

2. Narcisizmas. Šią skalę sudaro 9 teiginiai, kurie apibūdina tokias asmenybės savybes, kaip siekis bet kokia kaina būti pripažintu ir įvertintu, pasipūtėliškumas ir nors būti dėmesio centre (pvz., „Dauguma grupinių veiklų be manęs būna nuobodžio“).

3. Psichopatiškumas. Šią skalę sudaro 9 teiginiai, kurie apibūdina tokias asmenybės savybes, kaip aukštas impulsyvumas, žemas empatiškumo lygis, aštrių pojūčių troškimas (pvz., „Kerštas turi būti greitas ir bjaurus“).

Bendras įvertinimas gali svyruoti nuo 27 balų iki 135 balų, kuomet aukštesnis įvertinimas rodo didesnę tamsiosios triados bruožų išreikštumą. Lietuviškoji trumpoji tamsiosios triados klausimyno versija SD3 yra publikuota lietuvių kalba ir naudojama Vytauto Didžiojo universiteto dėstytojų ir studentų moksliniuose darbuose. Klausimynas ir leidimas juo naudotis gautas iš T. Vadvilavičiaus. Šio klausimyno vidinio suderinamumo Cronbach α lygmenys pavaizduoti 3 lentelėje.

3 lentelė. *Tamsiosios triados klausimyno vidinis suderinamumas*

	Cronbach α (šio tyrimo)	Cronbach α (Stelmokienė ir Vadvilavičius, 2019)
Tamsioji triada	0,53	0,79
Makiavelizmas	0,35	-
Narcisizmas	0,37	-
Psichopatiškumas	0,52	-

Atlikta pagrindinių komponentų faktorių analizė parodė, kad trijų faktorių modelis paaiškina tik 26 proc. dispersijos. Duomenų tinkamumas faktorių analizei iš dalies pagrįstas Bartletto sferiškumo kriterijaus p reikšme ($p < 0,001$) ir Kaiserio–Meyerio–Olkinio matu (0,54). Teiginių pasiskirstymas į faktorius pateikiamas 4 priede. Taip pat buvo atlikta skalės patvirtinančioji faktorinė analizė, taikant struktūrinių lygčių programą „Mplus“. Gauti duomenys parodė, kad po atliktų modifikacijų trijų faktorių modelis iš esmės patvirtina trijų faktorių struktūrą: $\chi^2 = 305,27$ ($df = 299$, $p = 0,01$); RMSEA = 0,04; CFI = 0,98; TLI = 0,96. Struktūrinis modelis pateiktas 5 priede.

Skirtinguose užsienio mokslininkų tyrimuose klausimyno subskalių vidinio suderinamumo lygmenys pakankamai aukšti ir validūs atlikti grupių matavimams (Dinić et al., 2018; Jones & Paulhus, 2014; Pechorroa, et al., 2019). Taip pat viename iš klausimyno autorių darbe nurodyta, kad tamsiosios triados modelis pristatomas kaip integruotas asmenybės savybių modelis (Paulhus & Williams, 2002). Atsižvelgiant į tai ir į žemus atskirų subskalių lygmenis nuspręsta nenaudoti atskirų klausimyno subskalių tolimesniems skaičiavimams ir naudoti tik bendrą tamsiosios triados skalę (Stelmokienė ir Vadvilavičius, 2019). Bendros skalės vidinio suderinamumo lygmuo žemas, tačiau tinkamas naudoti socialiniuose tyrimuose (Čekanavičius ir Murauskas, 2014; Vaitkevičius ir Saudargienė, 2010).

2.3. Tyrimo eiga

Tyrimas buvo atliktas 2023 m. vasario-balandžio mėnesiais anoniminės apklausos metodu. Klausimynas buvo sukurtas „Google Forms“ platformoje ir platinamas socialiniame tinkle „Facebook“, siunčiant personalines žinutes draugams, kviečiant juos dalyvauti tyrime ir prašant pasidalinti klausimynu su draugais, pažįstamais taip pat vidiniame Vilniaus universiteto bei kitų Lietuvos miestų aukštųjų mokyklų el. paštuose. Respondentai buvo renkami netikimybinės atrankos principu.

Prieš tyrimą respondentui buvo pateikiamas informuotas sutikimas, kurio tikslas – suteikti kuo išsamesnę informaciją apie atliekamą apklausą ir leisti tiriamajam nuspręsti, ar jis nori dalyvauti tyrime. Siekiant surinkti kuo tikslesnius duomenis buvo imtasi tokių apribojimų: buvo pabrėžiama, kokius kriterijus turi atitikti tiriamieji (studijavimas universitete ar kolegijoje, susitikinėjimo su romantiniu partneriu/-e patirtis). Informuoto sutikimo pabaigoje buvo nurodytas darbo autorės elektorinis paštas, į kurį buvo galima kreiptis su iškilusiais klausimais, susijusiais su tyrimu (žr. 6 priedą). Apklausos pabaigoje buvo pateiktos nuorodos į pagalbos linijas.

2.4. Statistinė duomenų analizė

Surinkti duomenys apdoroti naudojant statistinių duomenų analizės paketą SPSS 28.0 versijos programą (Statistics Package for the Social Sciences). Prieš atliekant skaičiavimus buvo suvienodinta visų klausimynų teiginių kryptis ir atlikta skalių vidinio suderintumo analizė skaičiuojant Cronbach α . Vienmatės analizės atlikimui buvo skaičiuojamas vidurkis, standartinis nuokrypis, procentinis pasiskirstymas. Siekiant patikrinti, kokius kriterijus naudoti dvimatės analizės metu, parametrinius ar neparametrinius, tikrintas tyrime naudojamų klausimynų skalių pasiskirstymas pagal normalųjį skirstinį. Kiekybinių kintamųjų skirtiniai dažniausiai lyginami su normaliuoju, apie kintamojo skirtinio normalumą patikrinti naudojami Kolmogorov'o-Smirnov'o kriterijus ir Shapiro-Wilk kriterijus. Kadangi

imtį sudarė daugiau nei 50 tiriamųjų, buvo naudojamas Kolmogorov'o-Smirnov'o kriterijus, taip pat eksceso ir asimetrijos koeficientai (Vaitkevičius ir Saudargienė, 2010). Rezultatai parodė, kad visų skalių pasiskirstymas statistiškai reikšmingai skiriasi nuo normaliojo skirstinio (žr. 7 priedą). Tačiau asimetrijos koeficientas rodo, kad skalės atitinka normalųjį skirstinį (Kim, 2013). Atliekant vidurkių palyginimus tarp lyčių buvo naudojamas neparametrinis Mann-Whitney rangų sumų kriterijus nepriklausomoms imtims, kadangi vyrų imties dydis šiame tyrime nėra pakankamas parametrinei statistikai. Lyginant skirtumus kitose grupėse buvo naudojamas parametrinis Stjudet'o t kriterijus. Patikrinti hipotezėms buvo naudojamas parametrinis Pearson'o koreliacijos koeficientas. Galiausiai siekiant patikrinti, kas geriausiai prognozuoja pasimatymų smurtą, buvo naudojama daugialypė tiesinė regresija.

3. REZULTATAI

3.1. Aprašomoji statistika

Tyrimo tikslas buvo įvertinti studentų elektroninio persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados sąsajas. Prieš vertinant sąsajas buvo pažiūrėta, kokiomis pažinčių programėlėmis dažniausiai naudojasi respondentai ir kokio pobūdžio el. persekiojimą dažniausiai jie patiria. Rezultatai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė. Respondentų naudojimas pažinčių programėlėmis ir el. persekiojimo pobūdis

		N	Proc.
Naudojimas pažinčių programėlėmis	Facebook	58	38,2%
	Instagram	53	34,9%
	Tinder	46	30,3%
	Bumble	10	6,6%
	Snapchat	8	5,3%
	Badoo	7	4,6%
	TikTok	2	1,3%
	Grindr	2	1,3%
	Slowly	1	0,7%
	Conected2me	1	0,7%
	Messenger	1	0,7%
El. persekiojimo pobūdis	Elektroninių laiškų siuntinėjimą, skambinėjimą, žinučių rašinėjimą ar kitokį bandymą susisiekti naudojant elektroninius prietaisus	37	24,3%
	Netikros informacijos kėlimą internetinėse svetainėse	9	5,9%
	Privačių duomenų, nuotraukų ar kitos informacijos talpinimą internete	6	3,9%
	Netikrų paskyrų kūrimą	20	13,2%
	Nuolatinį komentarų rašymą interneto svetainėse	5	5,3%
	Virusų siuntinėjimą	7	4,6%
Kita	4	2,6%	

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos lentelės respondentai dažniausiai naudojami „Facebook“, „Instagram“ ir „Tinder“ pažinčių programėlėmis bei patiria tokias el. persekiojimo formas, kaip elektroninių laiškų siuntinėjimą, skambinėjimą, žinučių rašinėjimą ar kitokį bandymą susisiekti naudojant elektroninius prietaisus ir netikrų paskyrų kūrimą.

3.2. Studentų el. persekiojimo suvokimo skirtumai įvairiose grupėse

Pirmiausia tyrime buvo atlikti el. persekiojimo suvokimo įverčių skirtumai priklausomai nuo lyties. Gauti rezultatai pateikti 5 lentelėje. Joje galima matyti, kad statistiškai reikšmingų el. persekiojimo suvokimo įverčių skirtumų priklausomai nuo lyties nėra. Tai reiškia, kad tiek moterys, tiek vyrai panašiai suvokia el. persekiojimą.

5 lentelė. *Studentų el. persekiojimo suvokimo įverčių skirtumai priklausomai nuo studentų lyties*

	<i>M</i> (<i>SD</i>)	Kriterijus	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
El. persekiojimo suvokimas	1,83 (0,51)	Moteris	129	73,78	1132,5	-0,54	0,59
		Vyras	19	79,39			

Taip pat buvo atlikti ir el. persekiojimo suvokimo įverčių skirtumai priklausomai nuo amžiaus, pažinčių programėlių naudojimo ir el. persekiojimo patyrimo. Amžius buvo suskirstytas į dvi grupes pagal gautą vidurkį – 23 metų ir jaunesnius bei 24 metų ir vyresnius. Gauti rezultatai vaizduojami 6 lentelėje.

6 lentelė. *Studentų el. persekiojimo suvokimo įverčių skirtumai priklausomai nuo studentų amžiaus, pažinčių programėlių naudojimo, el. persekiojimo patyrimo*

	<i>M</i> (<i>SD</i>)	Kriterijus	<i>N</i>	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
El. persekiojimo suvokimas	1,83 (0,51)	23 ir jaunesni	100	1,83 (0,51)	0,68	150	0,95
		24 ir vyresni	52	1,83 (0,47)			
		Pažinčių programėles naudoja	105	1,87 (0,55)	1,50	150	0,14
		Pažinčių programėlių nenaudoja	47	1,74 (0,41)			
		El. persekiojimą patyrė	36	1,99 (0,65)			
El. persekiojimo nepatyrė	116	1,78 (0,45)	1,77	45,90	0,08		

6 lentelėje pateikti rezultatai rodo, kad nėra statistiškai reikšmingų el. persekiojimo suvokimo įverčių skirtumų priklausomai nuo amžiaus, pažinčių programėlių naudojimo bei el. persekiojimo patyrimo. Tai reiškia, kad visų skirtingų grupių studentai panašiai suvokia el. persekiojimą romantinių santykių metu.

3.2. Studentų pasimatymų smurto skirtumai tarp įvairiose grupėse

Toliau tyrime buvo paskaičiuoti įverčių skirtumai pasimatymų smurto skalėje. Pirmiausia buvo atliktas palyginimas tarp moterų ir vyrų. Rezultatai pateikiami 7 lentelėje, kurioje matoma, kad statistiškai reikšmingų pasimatymų smurto įverčių skirtumų priklausomai nuo lyties nėra. Tiek vyrai, tiek moterys panašiai (ne)smurtauja prieš savo pasimatymų partnerį/-ę.

7 lentelė. *Pasimatymų smurto įverčių skirtumai priklausomai nuo studentų lyties*

	Bendras	Moterys	Vyrai	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
	(n = 152)	(n = 129)	(n = 19)			
	<i>M (SD)</i>	<i>M</i>	<i>M</i>			
Pasimatymų smurtas	1,66 (0,35)	74,78	72,58	1189,00	-0,21	0,83
El. patyčios	2,74 (0,84)	73,41	81,92	1084,50	-0,82	0,41
Kontrolė ir sekimas	1,78 (0,54)	74,48	74,61	1223,50	-0,01	0,99
Psichologinis smurtas	1,54 (0,68)	74,49	74,58	1224,00	-0,01	0,99
Fizinis smurtas	1,06 (0,25)	74,75	72,79	1193,00	-0,41	0,68
Seksualinis smurtas	1,21 (0,43)	75,00	71,11	1161,00	-0,05	0,65

Taip pat pasimatymų smurto įverčių skirtumai buvo atlikti ir priklausomai nuo amžiaus. Šiuos rezultatus galima matyti 8 lentelėje.

8 lentelė. *Pasimatymų smurto įverčių skirtumai priklausomai nuo studentų amžiaus*

	Bendras	23 ir jaunesni	24 ir vyresni	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	(n = 152)	(n = 100)	(n = 52)			
	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>			
Pasimatymų smurtas	1,66 (0,35)	1,66 (0,35)	1,67 (0,37)	-0,23	150	0,82
El. patyčios	2,74 (0,84)	2,82 (0,88)	2,58 (0,75)	1,72	150	0,09
Kontrolė ir sekimas	1,78 (0,54)	1,79 (0,58)	1,75 (0,47)	0,43	150	0,67

Psichologinis smurtas	1,54 (0,68)	1,52 (0,65)	1,58 (0,73)	-0,52	150	0,61
Fizinis smurtas	1,06 (0,25)	1,03 (0,12)	1,23 (0,39)	-1,70	55,90	0,10
Seksualinis smurtas	1,21 (0,43)	1,15 (0,37)	1,32 (0,50)	-2,09	81,24	0,04

Aukščiau pateiktoje lentelėje matyti, kad seksualinio smurto subskalės įverčiai statistiškai reikšmingai skiriasi priklausomai nuo amžiaus. Tai rodo, kad 24 metų ir vyresnio amžiaus studentai dažniau linkę naudoti seksualinį išnaudojimą ar seksualinę prievartą prieš savo pasimatymų partnerį nei jaunesnio amžiaus studentai.

Skirtumai tarp pasimatymų smurto įverčių ir studentų pažinčių programėlių naudojimo pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė. *Pasimatymų smurto įverčių skirtumai priklausomai nuo studentų pažinčių programėlių naudojimo*

	Bendras	Naudoja PP	Nenaudoja PP	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	(<i>n</i> = 152)	(<i>n</i> = 105)	(<i>n</i> = 47)			
	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>			
Pasimatymų smurtas	1,66 (0,35)	1,72 (0,37)	1,54 (0,27)	3,22	118,82	<0,01
El. patyčios	2,74 (0,84)	2,88 (0,89)	2,43 (0,64)	3,50	120,44	<0,01
Kontrolė ir sekimas	1,78 (0,54)	1,84 (0,58)	1,63 (0,42)	2,26	150	0,03
Psichologinis smurtas	1,54 (0,68)	1,60 (0,71)	1,41 (0,57)	1,63	150	0,11
Fizinis smurtas	1,06 (0,25)	1,08 (0,29)	1,03 (0,12)	1,31	149,67	0,19
Seksualinis smurtas	1,21 (0,43)	1,22 (0,40)	1,20 (0,48)	0,20	150	0,84

Pastaba. PP – pažinčių programėlės

9 lentelėje matoma, kad pasimatymų smurto, el. patyčių bei kontrolės ir sekimo įverčiai statistiškai reikšmingai skiriasi priklausomai nuo pažinčių programėlių naudojimo. Tai atskleidžia tris aspektus:

1. studentai, kurie naudojami pažinčių programėlėmis apskritai yra linkę dažniau naudoti smurtą pasimatymų metu, lyginant su studentais, kurie šiomis programėlėmis nesinaudoja;
2. studentai, kurie naudojami pažinčių programėlėmis yra dažniau linkę stebėti ar sekti savo romantinį partnerį/-ę, nei studentai, kurie nesinaudoja pažinčių programėlėmis;
3. studentai, kurie naudojami pažinčių programėlėmis yra linkę dažniau sekti ar tikrinti savo pasimatymų partnerį/-ę, nei tie, kurie pažinčių programėlėmis nesinaudoja.

Tuo tarpu 10 lentelėje pavaizduoti rezultatai atspindi atliktus pasimatymų smurto įverčių skirtumus priklausomai nuo el. persekiojimo patyrimo.

10 lentelė. *Pasimatymų smurto įverčių skirtumai priklausomai nuo studentų el. persekiojimo patyrimo*

	Bendras (n = 152)	Patyrė EP (n = 36)	Nepatyrė EP (n = 116)	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>			
Pasimatymų smurtas	1,66 (0,35)	1,76 (0,40)	1,63 (0,34)	1,97	150	0,05
El. patyčios	2,74 (0,84)	3,02 (0,82)	2,65 (0,83)	2,31	150	0,02
Kontrolė ir sekimas	1,78 (0,54)	1,92 (0,72)	1,73 (0,47)	1,44	44,54	0,16
Psichologinis smurtas	1,54 (0,68)	1,77 (0,85)	1,47 (0,60)	1,93	46,25	0,06
Fizinis smurtas	1,06 (0,25)	1,08 (0,28)	1,06 (0,24)	0,57	150	0,57
Seksualinis smurtas	1,21 (0,43)	1,12 (0,31)	1,24 (0,45)	-1,72	84,29	0,09

Pastaba. EP – el. persekiojimas

10 lentelėje pateikti rezultatai rodo statistiškai reikšmingą el. patyčių subskalės įverčių skirtumą priklausomai nuo el. persekiojimo patyrimo. Tai reiškia, kad studentai, kurie yra patyrę el. persekiojimą, dažniau naudoja el. patyčias prieš savo romantinį partnerį/-ę.

3.4. Studentų tamsiosios triados skirtumai įvairiose grupėse

Tamsiosios triados ypatumų rezultatai pateikti 11 lentelėje. Joje matyti, kad studentai vyrai turi statistiškai reikšmingai labiau išreikštus tamsiosios triados bruožus nei studentės.

11 lentelė. *Tamsiosios triados įverčių skirtumai priklausomai nuo studentų lyties*

	<i>M (SD)</i>	Kriterijus	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Tamsioji triada	2,15 (0,33)	Moteris	129	71,64	857,00	-2,12	0,03
		Vyras	19	93,89			

Taip pat buvo atlikti tamsiosios triados įverčių skirtumai priklausomai nuo studentų amžiaus, pažinčių programėlių naudojimo, el. persekiojimo patyrimo, kurie pateikti 12 lentelėje.

12 lentelė. Tamsiosios triados įverčių skirtumai priklausomai nuo studentų amžiaus, pažinčių programėlių naudojimo, el. persekiojimo patyrimo

	<i>M</i> (<i>SD</i>)	Kriterijus	<i>N</i>	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
		23 ir jaunesni	100	2,15 (0,30)	-0,20	84,51	0,98
		24 ir vyresni	52	2,15 (0,39)			
Tamsioji triada	2,15 (0,33)	Pažinčių programėles naudoja	105	2,16 (0,34)	0,39	150	0,70
		Pažinčių programėlių nenaudoja	47	2,14 (0,32)			
		El. persekiojimą patyrė	36	2,29 (0,31)	2,79	150	<0,01
		El. persekiojimo nepatyrė	116	2,11 (0,33)			

12 lentelėje matyti, kad tamsiosios triados bruožų išreikštumas statistiškai reikšmingai skiriasi priklausomai nuo el. persekiojimo patyrimo. Tai rodo, kad studentai, kurie patyrė el. persekiojimą turi labiau išreikštus tamsiosios triados bruožus.

3.3. Studentų amžiaus, el. persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados sąsajos

Galiausiai buvo tikrinamos sąsajos tarp studentų el. persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados. Buvo atlikta koreliacija nustatyti tarpusavio ryšiams. Gautos koreliacijos pateikiamos 13 lentelėje.

13 lentelė. Studentų el. persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados sąsajos

Sąsajos	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Amžius	-								
2. EP suvokimas	-0,07	-							
3. Pasimatymų smurtas	0,07	0,21**	-						
4. El. patyčios	-0,15	0,22**	0,71**	-					
5. Kontrolė ir sekimas	<-0,01	0,16*	0,80**	0,57**	-				
6. Psichologinis smurtas	0,06	0,12	0,67**	0,31**	0,36**	-			
7. Fizinis smurtas	0,23**	-0,03	0,35**	<-0,01	0,16	0,27**	-		
8. Seksualinis smurtas	0,29**	0,06	0,41**	-0,07	0,07	0,16*	0,37**	-	
9. Tamsioji triada	-0,11	0,16*	0,04	0,13	-0,01	0,05	-0,12	-0,05	-

Pastaba: EP – el. persekiojimo;

*pastaba $p < 0,05$, **pastaba $p < 0,01$

13 lentelėje matoma, kad yra statistiškai reikšminga žema teigiama koreliacija tarp amžiaus ir fizinio smurto bei amžiaus ir seksualinio smurto. Tai rodo, kad didėjant amžiui didėja ir fizinio bei seksualinio smurto naudojimas pasimatymų metu.

Rezultatai rodo statistiškai reikšmingą žemą teigiamą koreliaciją tarp el. persekiojimo suvokimo skalės ir pasimatymų smurto skalės. Tai rodo, kad kuo studentai dažniau suvokia, kad el. persekiojimo elgesys yra priimtinas, tuo jie dažniau yra linkę naudoti pasimatymų smurtą prieš romantinį/-ę partnerį/-ę. Taip pat yra statistiškai reikšminga žema teigiama koreliacija tarp el. persekiojimo suvokimo skalės ir el. patyčių. Galima teigti, kad kuo studentai labiau suvokia, kad el. persekiojimas yra priimtinas, tuo dažniau jie bus linkę naudoti el. patyčias pasimatymų metu. Toliau rezultatai rodo statistiškai žemą teigiamą koreliaciją tarp el. persekiojimo suvokimo skalės ir kontrolės bei sekimo. Tai atskleidžia, kad kuo studentai labiau suvokia el. persekiojimą kaip priimtina romantinių santykių metu, tuo jie labiau linkę kontroliuoti ir sekti savo pasimatymų partnerį.

Taip pat gautos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijas tarp pasimatymų smurto skalės ir šios skalės subskalių, kas patvirtina skalės validumą.

Galiausiai gauta statistiškai reikšminga žema teigiama koreliacija tarp tamsiosios triados ir el. persekiojimo suvokimo subskalės. Tai rodo, kad kuo studentai turi labiau išreikštus tamsiosios triados bruožus, tuo jie labiau yra linkę suvokti el. persekiojimą kaip labiau priimtina.

3.4. Pasimatymų smurtą prognozuojantys veiksniai

Nustatyti, kas prognozuoja pasimatymų buvo atlikta daugialypė tiesinė regresija. Atsižvelgiant į aptartus tyrimus teorinėje darbo dalyje bei gautus koreliacijos rezultatus į regresinės analizės modelį buvo įtrauktas lyties, amžiaus, pažinčių programėlių naudojimo, el. persekiojimo patyrimo, el. persekiojimo suvokimo bei tamsiosios triados kintamieji. Pirminis modelis pateiktas 8 priede. Patobulintas modelis su reikšmingais kintamaisiais pateikiamas 14 lentelėje, kurioje matyti, kad pasimatymų smurtą statistiškai reikšmingai prognozuoja pažinčių programėlių naudojimosi kintamasis ir el. persekiojimo suvokimas. Modelis nuspėja tik 9 proc. rezultatų sklaidos, todėl gautus rezultatus reikėtų vertinti atsargiai. Vis dėlto šie rezultatai rodo, kad pažinčių programėlių naudojimas ir el. persekiojimo suvokimas lemia smurto naudojimą pasimatymų metu.

14 lentelė. *Pasimatymų smurto prognoziniai veiksniai*

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis				
	Pasimatymų smurtas		<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²
	<i>Beta</i> (β)	<i>p</i>			
Pažinčių programėlių naudojimas	-0,21	0,01	6,94	<0,01	0,085
El. persekiojimo suvokimas	0,19	0,02			

4. REZULTATŲ APTARIMAS

Skirtingai nei užsienio literatūros tyrimuose, šiame tyrime nebuvo reikšmingų skirtumų tarp el. persekiojimo suvokimo ir lyties, pažinčių programėlių naudojimo bei el. persekiojimo patyrimo (Ahlgrim & Terrance, 2021; March et al., 2020; Marcum et al., 2018; Rodrigues-Castro et al., 2021). Tokius rezultatus gali paaiškinti maža imtis bei ganėtinai skirtingas tiriamųjų pasiskirstymas kiekvienoje grupėje. Tai pat tokius skirtumus galėjo lemti nevienodas el. persekiojimo apibrėžimas tyrimuose. Reikėtų naudoti vieną apibrėžimą ir vienodas elgesio formas tam, kad rezultatai būtų labiau apibendrinami ir būtų galima lyginti juos tarpusavyje (Wilson et al., 2022).

Lyginant grupes su pasimatymų smurtu buvo gauti įvairūs rezultatai. 24 metų ir vyresnio amžiaus studentai dažniau linkę naudoti seksualinį išnaudojimą ar seksualinę prievartą prieš savo pasimatymų partnerį, nei jaunesnio amžiaus studentai. Nors vieni tyrimai rodo nemažą el. smurto paplitimą jaunų suaugusiųjų amžiuje, tačiau kituose pabrėžiama, kad su amžiumi daugėja visų smurto formų naudojimas pasimatymų metu (Borrajó et al., 2015; Hinduja & Patchin, 2010). Tokius rezultatus galima interpretuoti taip, kad su amžiumi didėja seksualinė patirtis, dažniau yra užmezgami artimesni ir ilgiau trunkantys santykiai, ko pasekoje asmenys neretai apsigyvena kartu ir apskritai daugiau būna kartu, o tai atitinkamai gali padidinti smurto artimoje aplinkoje naudojimą (Fissel, 2022; Smoker & March, 2017).

Tuo tarpu studentai, kurie naudojami pažinčių programėlėmis apskritai yra linkę dažniau naudoti smurtą pasimatymų metu, kas atskleidžia, kad jie dažniau linkę kontroliuoti, sekti, naudoti el. patyčias, psichologinį, fizinį ir/ar psichologinį smurtą prieš pasimatymų partnerį/-ę, nei tie, kurie pažinčių programėlėmis nesinaudoja. Taip pat buvo gautas reikšmingas skirtumas ir tarp pažinčių programėlių ir el. patyčių subskalės bei kontrolės ir sekimo kas atskleidžia, kad studentai, kurie yra patyrę el. persekiojimą dažniau linkę naudoti patyčias internete, kontroliuoti ir sekti savo romantinius partnerius. Anksčiau aptarta tyrimų analizė apie technologijų įtaką romantiniams santykiams padeda paaiškinti gautus rezultatus. Įvairios programėlės ir interneto svetainės sukuria galimybę patikrinti partnerio buvimo vietą, stebėti ką jis veikia, atrasti dominančią informaciją apie jį (Horwood & Anglim, 2020). Tuo tarpu toks stebėjimas ir sekimas el. erdvėje gali numatyti ir vėlesnį fizinio ar kitų formų smurto pasireiškimą santykiuose (Doucette et al., 2018; Lu et al., 2021).

Gautas skirtumas ir tarp el. persekiojimo patyrimo bei el. patyčių subskalės, kas rodo, kad studentai, kurie yra patyrę el. persekiojimą taip pat dažniau linkę naudoti el. patyčias. Tam tikro elgesio patyrimą ir jo naudojimą patvirtina ir Mosley ir Lancaster (2019), kuris atskleidžia, kad asmenys, kurie dažniau naudojami socialiniais tikslais dažniau patiria el. persekiojimą.

Grupių skirtumai buvo gauti ir tiriant tamsiosios triados konstrukta. Rezultatai parodė, kad vyrai turi labiau išreikštus tamsiosios triados bruožus. Tai patvirtina ir užsienio tyrimai (Furnham & Trickey, 2011; Jonason et al., 2010). Taip pat šis tyrimas parodė, kad tamsiosios triados bruožais dažniau pasižymi studentai, kurie yra patyrę el. persekiojimą. Užsienio tyrimai atskleidžia, kad tamsiosios triados bruožais pasižymintys asmenys linkę dažniau naudoti el. persekiojimą, tačiau nėra žinoma tyrimų, kurie būtų tyrę el. persekiojimo patyrimą ir tamsiosios triados bruožus (March et al., 2022; Smoker & March, 2017). Tai rodo, kad yra svarbu ir toliau tirti ryšius tarp tamsiosios triados ir el. persekiojimo patyrimo, siekiant geriau suvokti el. persekiojimo reiškinių.

Toliau analizuojant kintamųjų tarpusavio ryšius rezultatai parodė, kad studentai, kurie dažniau suvokia, kad el. persekiojimo elgesys yra priimtinas, dažniau yra linkę naudoti el. patyčias, kontroliuoti ir sekti bei apskritai daugiau naudoti smurto pasimatymų metu prieš romantinį/-ę partnerį/-ę. Tokius rezultatus patvirtina ir anksčiau aptarti tyrimai, kurie rodo, kad asmenys el. persekiojimą dažnai normalizuoja ir laiko tai meilės ar rūpestingumo išraiška (Borrajo et al., 2015; Lara, 2020; Stonard, 2020). Taip pat persekiojimo el. erdvėje formos, kurios suvokiamos kaip lengvesnės dažniau yra naudojamos ir įvardijamos, kaip nekenksmingos ar normalios (Reiss et al., 2021). Tai atskleidžia, kad suvokimas apie el. persekiojimą neretai padidina tiek el. smurto, tiek kontaktinio smurto naudojimą pasimatymų metu.

Taip pat el. persekiojimo suvokimas, kaip labiau priimtino yra būdingas asmenims, kurie turi labiau išreikštus tamsiosios triados bruožus. March ir kitų (2020) tyrimas, kuris atskleidžia, kad asmenys, kurie pasižymi tamsiosios triados bruožais yra linkę naudoti el. persekiojimą. Šiuos rezultatus galima pagrįsti tuo, kad atitinkamas suvokimas didina tam tikro elgesio pasireiškimą.

Galiausiai šis tyrimas atskleidė, kad pasimatymų smurtą geriausiai prognozuoja pažinčių programėlių naudojimas ir el. persekiojimo suvokimas, kai yra kontroliuojama lytis, amžius, el. persekiojimo patyrimas ir tamsioji triada. Tai atskleidžia, kad tiek pažinčių programėlių naudojimas, tiek el. persekiojimo suvokimas yra svarbūs kintamieji, kurie gali padidinti pasimatymų smurto atsiradimą romantinių santykių metu. Tokius rezultatus gali paaiškinti Linares ir kitų (2021) atliktas tyrimas, kuris parodė, kad asmenys, kurie jaučia didesnę potraukį naudotis telefonu yra linkę dažniau naudoti kontrolę ir tiesioginę agresiją prieš partnerį/-ę. Gauti rezultatai patvirtina, kad el. persekiojimo suvokimas ir įvairios pažinčių programėlės, kaip „Facebook“, „Instagram“ ar „Bumble“ didina smurtinio elgesio naudojimą, todėl yra ypač svarbu atkreipti dėmesį į įvairių el. smurto formų ir priemonių naudojimą ir normalizavimą, atliekant tolimesnius tyrimus šioje srityje bei kuriant įvairias prevencines priemones.

Atlikto tyrimo ribotumai: vienas iš šio baigiamojo darbo trūkumų yra nereprezentatyvi tiriamųjų imtis skirtingose lyties, amžiaus, pažinčių programėlių naudojimo ir el. persekiojimo patyrimo grupėse. Toks tiriamųjų pasiskirstymas, ypač lyginant moterų ir vyrų grupes, galėjo lemti, kad nebuvo gauti statistiškai reikšmingi rezultatai nei su el. persekiojimo suvokimo, nei su pasimatymų smurto skale. Taip pat reikia atkreipti dėmesį į Tamsiosios triados klausimyno validumą, dėl kurio buvo tirtas tik tamsiosios triados bendras konstruktas, nors tyrimo idėja buvo iširti atskiras konstrukto sudedamąsias dalis. Galiausiai tyrime buvo tirta tik studentų imtis, todėl rezultatus reikėtų vertinti atsargiai ir vengti juos taikyti ne studentų imčiai.

Rekomendacijos tolimesniems moksliniams tyrimams. Atliekant tolimesnius mokslinius tyrimus pirmiausia reikėtų naudoti labiau validžius instrumentus, kurių pagalba būtų galima patikrinti ryšius ne tik su bendru tamsiosios triados konstruktą, tačiau ir su atskiromis jo sudedamosiomis dalimis. Taip pat yra svarbu toliau nagrinėti ryšius tarp el. persekiojimo suvokimo ir pasimatymų smurto, įtraukiant ir Tamsųjį ketvertą, kadangi užsienio tyrimuose buvo rastos sąsajos ir su sadizmo kintamuoju. Tikėtina, kad tyrimai su didesne ir įvairesne tiriamųjų imtimi parodytų stipresnius koreliacinius bei regresinius ryšius. Imtį reikėtų padidinti bent iki 300 asmenų, išplečiant amžiaus tarpsnį bei įtraukinat ne tik studentus. Galiausiai, siekiant kuo tikslesnio rezultatų lyginimo, reikėtų naudoti bendrai priimtą el. persekiojimo apibrėžimą.

IŠVADOS

1. Studentai el. persekiojimą suvokia panašiai priklausomai nuo lyties, amžiaus pažinčių programėlių naudojimo ar el. persekiojimo patyrimo.
2. Studentai naudoja įvairias smurto formas pasimatymų metu priklausomai nuo vyresnio amžiaus, kuomet naudoja pažinčių programėles ir yra patyrę el. persekiojimą.
3. Tamsiosios triados bruožai labiau būdingi vyrams ir studentams, kurie yra patyrę el. persekiojimą.
4. Yra silpnas teigiamas ryšys tarp įvairių pasimatymų smurto formų ir amžiaus bei el. persekiojimo suvokimo.
5. Pasimatymų smurtą geriausiai prognozuoja pažinčių programėlių naudojimas ir el. persekiojimo suvokimas.

LITERATŪRA

1. Ahlgrim, B., & Terrance, C. (2021). Perceptions of cyberstalking: Impact of perpetrator gender and cyberstalker/victim relationship. *Journal of Interpersonal Violence, 36*, (7-8). doi:10.1177/0886260518784590
2. Alexy, E. M., Burgess, A., Baker, T., & Smoyak, S. A. (2005). Perceptions of Cyberstalking Among College Students. *Brief Treatment and Crisis Interventions, 5*(3), 279–289. doi:10.1093/brief-treatment/mhi020
3. Auškalnytė, A., Jankauskaitė, M., Jurkutė, M., Rymeikis, P. (2021). *Praktinis vadovas savivaldybėms. Smurtas artimoje aplinkoje.* <https://lygybe.lt/data/public/uploads/2021/11/praktinis-vadovas-savivaldybems.pdf>
4. Bandura (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
5. Banyard, V. L., Demers, J. M., Cohn, E. S., Edwards, K. M., Moynihan, M. M., Walsh, W. A., & Ward, S. K. (2020). Academic correlates of unwanted sexual contact, intercourse, stalking, and intimate partner violence: An understudied but important consequence for college students. *Journal of Interpersonal Violence, 35*(21-22), 4375-4392. doi: 10.1177/0886260517715022
6. Begotti, T., & Maran, D. A. (2019). Characteristics of cyberstalking behavior, consequences, and coping strategies: A cross-sectional study in a sample of Italian University students. *Future Internert, 11*(5). doi:10.3390/fi11050120
7. Berry, M. J., & Bainbridge, S. L. (2017). Manchester's cyberstalked 18-30s: Factors affecting cyberstalking. *Advances in Social Sciences Research Journal, 4*(18). doi: 10.14738/assrj.418.3680
8. Boladale, M., Yetunde, O., Adesanmi, A., Olutayo, A., & Olanrewaju, I. (2015). Personality profiles and psychopathology among students exposed to dating violence at the Obafemi Awolowo University, Ile-Ife. *Journal of Interpersonal Violence, 30*(1), 168-190. doi: 10.1177/0886260514532718
9. Borrajo, E., Gamez-Guadix, M., & Calvete, E. (2015). Justification belief of violence, myths about love and cyber dating abuse. *Psicothema, 27*(4), 327-333. doi: 10.7334/psicothema2015.59
10. Borrajo, E., Gamez-Guadix, M., Pereda, N., & Calvete, E. (2015). The development and validation of the cyber dating abuse questionnaire among young couples. *Computers in Human Behavior, 48*, 358-365. doi:10.1016/j.chb.2015.01.063

11. Brankovic, I., Dinic, B. M., & Jonason, P. K. (2022). How traditional stalking and cyberstalking correlate with the Dark Tetrad traits? *Current Psychology*, 1-5. doi:10.1007/s12144-022-03681-z
12. Branson, M., & March, E. (2021). Dangerous dating in the digital age: Jealousy, hostility, narcissism, and psychopathy as predictors of Cyber Dating Abuse. *Computers in Human Behavior*, 119. doi:10.1016/j.chb.2021.106711
13. Breiding, M. J. (2014). Prevalence and characteristics of sexual violence, stalking, and intimate partner violence victimization-National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, United States, 2011. *Morbidity and mortality weekly report. Surveillance summaries (Washington, D. C.: 2002)*, 63(8), 1-18.
14. Brewster, M. P. (2003). Power and control dynamics in prestalking and stalking situations. *Journal of Family Violence*, 18, 207-217. doi:10.1023/A:1024064214054
15. Carpenter, A., & Greene, K. (2015). Social penetration theory. *The international encyclopedia of interpersonal communication*, 1-4. doi:10.1002/9781118540190.wbeic160
16. Carton, H., & Egan, V. (2017). The dark triad and intimate partner violence. *Personality and Individual Differences*, 105, 84-88. doi:10.1016/j.paid.2016.09.040
17. Cheyne, N., & Guggisberg, M. (2018). Stalking: An age old problem with new expressions in the digital age. *Violence against women in the 21st century: Challenges and future directions*, 161-190.
18. Civilotti, C., Sciascia, C., Zaccagnino, M., Varetto, A., & Maran, D. A. (2020). States of mind with respect to adult attachment and reflective functioning in a sample of men detained for stalking: Evaluation and clinical implications. *Sage Journal*, 10(4), 1-10. doi:10.1177/2158244020962820
19. Cuadrado-Gordillo, I., Fernández-Antelo, I., & Martín-Mora Parra, G. (2020). Moral disengagement as a moderating factor in the relationship between the perception of dating violence and victimization. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(14), 5164. doi:10.3390/ijerph17145164
20. Čekanavičius, V. ir Murauskas, G. (2014). *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*. Vilniaus universiteto leidykla.
21. Davis, K. E., Ace, A., & Andra, M. (2000). Stalking perpetrators and psychological maltreatment of partners: Anger-jealousy, attachment insecurity, need for control, and break-up context. *Violence and Victims*, 15(4), 407-425. doi:10.1891/0886-6708.15.4.407

22. Dinić, B. M., Petrović, B., & Jonason, P. K. (2018). Serbian adaptations of the dark triad dirty dozen (DTDD) and short dark triad (SD3). *Personality and Individual Differences, 134*, 321-328. doi:10.1016/j.paid.2018.06.018
23. Doucette, H., Collibee, C., Hood, E., Stone, D. G., DeJesus, B., & Rizzo, C. J. (2018). Perpetration of electronic intrusiveness among adolescent females: Associations with in-person dating violence. *Journal of Interpersonal Violence, 36*(11-12). doi:10.1177/0886260518815725
24. Emelianchik, K., Hays, D. G., & Hill, T. (2018). Initial development of the teen screen for dating violence: Exploratory factor analysis, rasch model, and psychometric data. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 51*(1), 16–31.
25. European Union Agency for Fundamental Rights. (2014). Violence against women: An EU-wide survey. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-againstwomen-eu-wide-survey-main-results-report>
26. Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo, Stambulas, 2011-05-11.
27. Fahlgren, M. K., Kleiman, E. M., Puhalla, A. A., & McCloskey, M. S. (2020). Age and gender effects in recent violence perpetration. *Journal of Interpersonal Violence, 35*(17-18), 3513-3529. doi:10.1177/0886260517709803
28. Fan, C., Chu, X., Zhang, M., & Zhou, Z. (2019). Are narcissists more likely to be involved in cyberbullying? Examining the mediating role of self-esteem. *Journal of Interpersonal Violence, 34*(15), 3127-3150. doi:10.1177/0886260516666531
29. Fehr, B., Samson, D., & Paulhus, D. L. (1992). The construct of Machiavellianism: Twenty years later. In C. D. Spielberger & J. N. Butcher (Eds.), *Advances in personality assessment*, (Vol. 9, pp. 77–116). Hillsdale, NJ: Erlbaum. <https://www.researchgate.net/publication/284691713>
30. Fissel, E. R. (2022). Victims' perceptions of cyberstalking: An examination of perceived offender motivation. *American Journal of Criminal Justice, 47*, 161-175. doi:10.1007/s12103-021-09608-x
31. Fissel, E. R., & Reynolds, B. W. (2020). The aftermath of cyberstalking: School, work, social, and health costs of victimization. *American Journal of Criminal Justice, 45*(1), 70-87. doi:10.1007/s12103-019-09489-1
32. Fox, K., Nobles, M., & Akers, R. L. (2011). Is stalking a learned phenomenon? An empirical test of social learning theory. *Journal of Criminal Justice, 39*(1), 39-47. doi:10.1016/j.jcrimjus.2010.10.002

33. Furnham, A., & Trickey, G. (2011). Sex differences in the dark side traits. *Personality and Individual Differences, 50*, 517–522. doi:10.1016/j.paid.2010.11.021
34. Garcia-Carpintero-Munoz, M. A., Tarrino-Concejero, L., Gil-Garcia, E., Pocol-Galvez, A., & Barrientos-Trigo, S. (2022). Short version of the Multidimensional Scale of Dating Violence (MSDV 2.0) in Spanish-language: Instrument development and psychometric evaluation. *Journal of Advanced Nursing, 1-22*. doi:10.1111/jan.15300
35. Goodboy, A. K., & Martin, M. M. (2015). The personality profile of a cyberbully: Examining the Dark Triad. *Computers in Human Behavior, 49*, 1-4. doi:10.1016/j.chb.2015.02.052
36. Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press.
37. Hango, D. W. (2016). Cyberbullying and cyberstalking among Internet users aged 15 to 29 in Canada. *Insights on Canadian Society*. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/pub/75-006-x/2016001/article/14693-eng.pdf?st=rkm5hFNV>
38. Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2010). Electronic dating violence. A brief guide for educators and parents. *Thousand Oaks, CA: Cyberbullying Research Center*. https://cyberbullying.org/electronic_dating_violence_fact_sheet.pdf
39. Holland, K. J., Lee, J. W., Marshak, H. H., & Martin, L. R. (2016). Spiritual intimacy, marital intimacy, and physical/psychological well-being: Spiritual meaning as a mediator. *Psychology of Religion and Spirituality, 8*(3), 218–227. doi:10.1037/rel0000062
40. Horwood S., & Anglim J. (2021). Emotion regulation difficulties, personality, and problematic smartphone use. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 24*(4), 275-281. doi: 10.1089/cyber.2020.0328
41. Yuan, G., Liu, Z., & An, Y. (2019). Machiavellianism, mindfulness and cyberbullying among Chinese junior high school students: The mediating role of empathy. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 29*(9), 1047-1058. doi:10.1080/10926771.2019.1667467
42. Jin, C., Wang, B., Ji, A., & Zhao, B. (2022). Perceived Parental Monitoring and Online Deviant Behavior Among Chinese Adolescents: a Moderated Mediation Mode. *Journal of Child and Family Studies, 31*, 2825-2836. doi:10.1007/s10826-022-02237-w
43. Jonason, P. K., Li, N. P., & Buss, D. M. (2010). The costs and benefits of the Dark Triad: Implications for mate poaching and mate retention tactics. *Personality and Individual Differences, 48*, 373–378.
44. Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2014). Introducing the short dark triad (SD3) a brief measure of dark personality traits. *Assessment, 21*(1), 28-41. doi:10.1177/1073191113514105

45. Kim, H. Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative dentistry & endodontics*, 38(1), 52-54. doi:10.5395/rde/1013.38.1.52
46. Kircaburun, K., Jonason, P. K., & Griffiths, M. D. (2018). The Dark Tetrad traits and problematic social media use: The mediating role of cyberbullying and cyberstalking. *Personality and Individual Differences*, 135, 264-269.
47. Kircaburun, K., Jonason, P. L., & Griffiths, M. D. (2018). The Dark Tetrad traits and problematic social media use: The mediating role of cyberbullying and cyberstalking. *Personality and Individual Differences*, 135, 264-269. doi:/10.1016/j.paid.2018.07.034
48. Kobets, P., & Krasnova, K. (2018). Cyberstalking: public danger, key factors and prevention. *Przegląd Wschodnioeuropejski*, 9(2), 43-53.
49. Lara, L. (2020). Cyber dating abuse: Assessment, prevalence, and relationship with offline in young Chileans. *Journal of Social and Personal Relationship*, 37(5), 1681-1699. doi:10.1177/0265407520907159
50. Laurinaitytė, I., Michailovič, I. ir Jarutienė, L. (2022). Asmens persekiojimas Lietuvoje: tyrimų ir praktikos situacijos analizė. Mokslo studija. Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas.
51. Laurinaitytė, I., Michailovič, I., Jarutienė, L., & Zokaitė, J. (2022). Persekiojimo kriminalizavimo ir teismų praktikos ypatumai Lietuvoje. *Kriminologijos studijos*, 9, 77-99. doi:10.15388/CrimLithuan.2021.9.3
52. Linares, R., Aranda, M., Garcia-Domingo, M., Amezcua, T., Fuentes, V., & Moreno-Padilla, M. (2021). Cyber-dating abuse in young adult couples: Relations with sexist attitudes and violence justification, smartphone usage and impulsivity. *PLoS one*, 16(6). doi:10.1371/journal.pone.0253180
53. Love, A. B., & Holder, M. D. (2016). Can romantic relationship quality mediate the relation between psychopathy and subjective well-being? *Journal of Happiness Studies*, 17, 2407-2429. doi:10.1007/s10902-015-9700-2
54. Lowry, P. B., Zhang, J., Wang, C., Wu, T., & Siponen, M. (2013). Understanding and predicting cyberstalking in social media: Integrating theoretical perspectives on shame, neutralization, self-control, rational choice, and social learning. *Proceedings of the Journal of the Association for Information Systems Theory Development Workshop at the 2013 International Conference on Systems Sciences (ICIS 2013), Milan, Italy, December (15)*.

55. Lu, Y., Ouytsel, J. V., & Temple, J. R. (2021). In-person and cyber dating abuse: A longitudinal investigation. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(12), 3713-3731. doi:10.1177/02654075211065202
56. Maple, C., Shart, E., Brown, A. (2011) Cyberstalking in the United Kingdom: An analysis of the ECHO Pilot Survey. https://uobrep.openrepository.com/bitstream/handle/10547/270578/ECHO_Pilot_Final.pdf?sequence=1
57. March, E., Litten, V., Sullivan, D. H., & Ward, L. (2020). Somebody that I (used to) know: Gender and dimensions of dark personality traits as predictors of intimate partner cyberstalking. *Personality and Individual Differences*, 163. doi:10.1016/j.paid.2020.110084
58. March, E., Szymczak, P., Rago, M. D., & Jonason, P. K. (2022). Passive, invasive, and duplicitous: Three forms of intimate partner cyberstalking. *Personality and Individual Differences*, 189. doi:10.1016/j.paid.2022.111502
59. Marcum, C. D., Higgins, G. E., & Nicholson, J. (2016). I'm Watching You: Cyberstalking Behaviors of University Students in Romantic Relationships. *American Journal of Criminal Justice*, 42, 373-388. doi:10.1007/s12103-016-9358-2
60. Marcum, C. D., Higgins, G. E., & Nicholson, J. (2017). Crossing Boundaries Online in Romantic Relationships: An Exploratory Study of The Perceptions of Impact on Partners by Cyberstalking Offenders. *Deviant Behavior*, 39(6), 716-731. doi:10.1080/01639625.2017.1304801
61. Marcum, C. D., Higgins, G. E., & Nicholson, J. (2018). Crossing boundaries online in romantic relationships: An exploratory study of the perceptions of impact on partners by cyberstalking offenders. *Deviant Behavior*, 39(6), 716-731. doi:10.1080/01639625.2017.1304801
62. Martin, R. W., Des Soye, B. J., Kwon, Y. C., Kay, J., Davis, R. G., Thomas, P. M., ... & Jewett, M. C. (2018). Cell-free protein synthesis from genomically recoded bacteria enables multisite incorporation of noncanonical amino acids. *Nature communications*, 9(1), 1203. doi:10.1038/s41467-018-03469-5
63. Mechanic, M. B., Resick, P. A., & Weaver, T. (2000). Intimate partner violence and stalking behavior: Exploration of patterns and correlates in a sample of acutely battered women. *Violence and Victims*, 15(1), 55-72. doi:10.1891/0886-6708.15.1.55
64. Morelli, M., Bianchi, D., Baiocco, R., Pezzuti, L., & Chirumbolo, A. (2016). Sexting, psychological distress and dating violence among adolescents and young adults. *Psicothema*, 28(2), 137-142. doi: 10.7334/psicothema2015.193

65. Mosley, M. A. & Lancaster, M. (2019). Affection and abuse: Technology use in adolescent romantic relationships. *The American Journal of Family Therapy*, 47(1), 52-66. doi: 10.1080/01926187.2019.1586592
66. Neumann, C. S., & Hare, R. D. (2008). Psychopathic traits in a large community sample: links to violence, alcohol use, and intelligence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 76(5), 893.
67. Nobles, M. R., Reyns, B. W., Fox, K. A., & Fisher, B. S. (2014). Protection against pursuit: A conceptual and empirical comparison of cyberstalking and stalking victimization among a national sample. *Justice Quarterly*, 31(6), 986-1014.
68. Nobles, M. R. & Fox, K. A. (2013). Assessing stalking behaviors in a Control Balance theory framework. *Criminal Justice and Behavior*, 40(7), 737-762. doi:10.1177/0093854813475346
69. Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556-563.
70. Pullet, K. L., Rota, D. R., & Swan, T. T. (2009). Cyberstalking: an exploratory study of students at a mid-atlantic university. *Issues in Information Systems*, 10(2), 640-649. doi:10.48009/2_iis_2009_640-649
71. Pechorro, P., Caramelo, V., Oliveira, J. P., Nunes, C., Curtis, S. R., & Jones, D. N. (2019). The Short Dark Triad (SD3): Adaptation and psychometrics among at-risk male and female youths. *Deviant Behavior*, 40(3), 273-286. doi:10.1080/01639625.2017.1421120
72. Pittaro, M. L. (2007). Cyber stalking: An analysis of online harassment and intimidation. *International journal of cyber criminology*, 1(2), 180-197. doi:10.5281/zenodo.18794
73. Purcell, R., Pathé, M., & Mullen, P. E. (2004). Stalking: defining and prosecuting a new category. *International journal of law and psychiatry*, 27(2), 157-169.
74. Redondo, I., Jaureguizar, J., Dosil M., & Galende, N. (2022). Measuring cyber dating violence: reliability and validity of the Escala de CiberViolencia en Parejas Adolescentes (Cib-VPA) in Spanish young adults. *Clinica y Salud*, 33(3), 93-99. doi:10.5093/clysa2022a10
75. Reyns, B. W. (2019). Online pursuit in the twilight zone: Cyberstalking perpetration by college students. *Victims & Offenders*, 14(2), 183-198. doi:10.1080/15564886.2018.1557092
76. Reyns, B. W., Henson, B., & Fisher, B. S. (2012). Stalking in the twilight zone: Extent of cyberstalking victimization and offending among college students. *Deviant Behavior*, 33(1), 1-25.

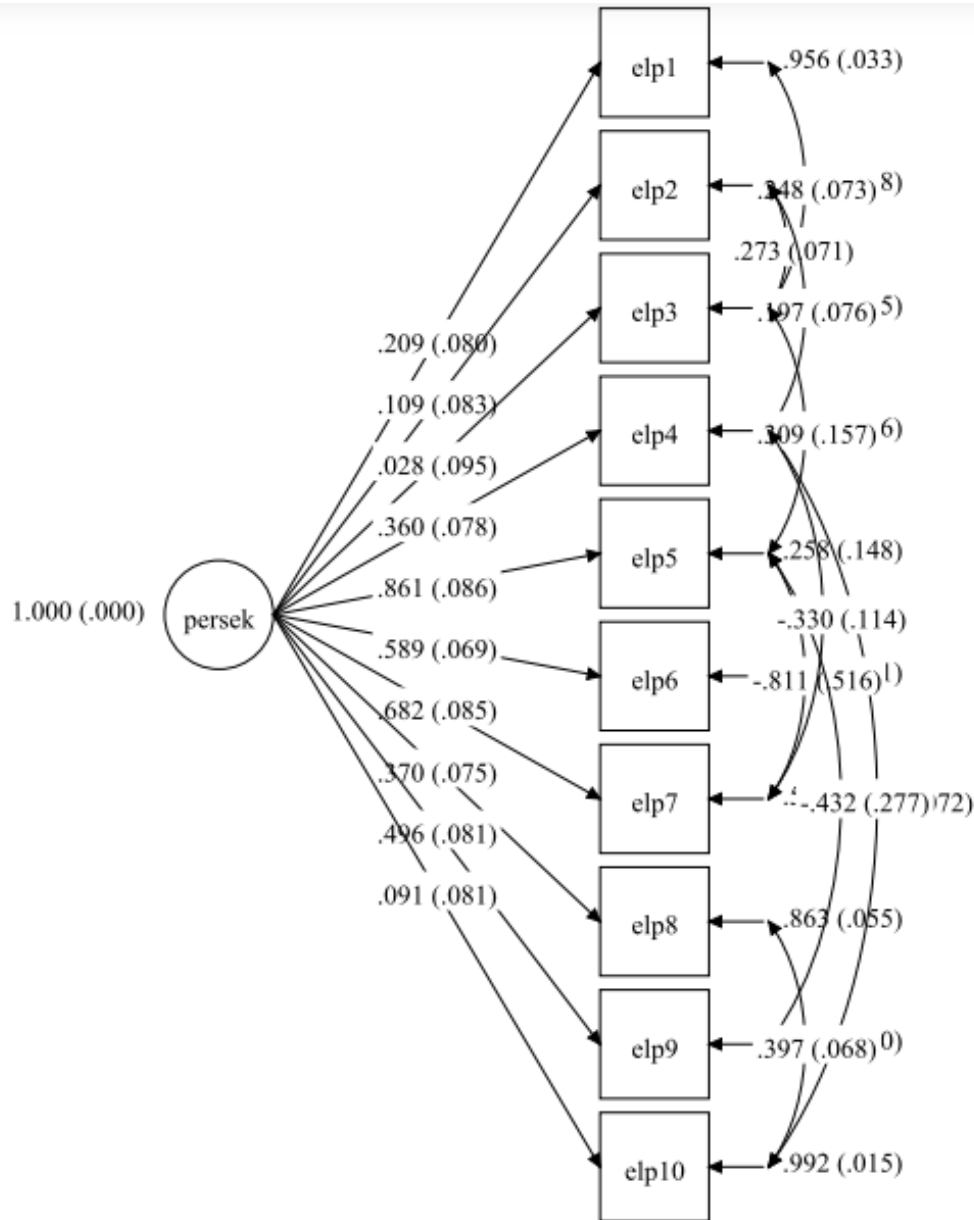
77. Reis, H. T., & Patrick, B. C. (1996). Attachment and intimacy: Component processes. In E. T. Higgins, & A. Kruglanski (Eds.), *Social psychology: Handbook of basic principles* (pp. 523-563). New York: Guilford.
78. Reiss, D. N., Curbow, B. A., & Wang, M. Q. (2021). Young Adults' Perceptions of Intimate Partner Cyberstalking: Behaviors, Severity, and Associations with Depressive Symptoms and Social Isolation. *Sexuality & Culture*, 26, 176-203. doi:10.1007/s12119-021-09885-y
79. Rodrigues-Castro, Y., Martinez-Roman, R., Alonso-Ruido P., Ada-Lameiras, A., Carrera-Fernandez, V. C. (2021). Intimate Partner Cyberstalking, Sexism, Pornography, and Sexting in Adolescents: New Challenges for Sex Education. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(4). doi:10.3390/ijerph18042181
80. Santos, I. L. S., Pimentel, C. E., & Mariano, T. E. (2021). Cyberstalking scale: development and relations with gender, FOMO and social media engagement. *Current Psychology*, 1-9. doi:10.1007/s12144-021-01823-3
81. Santos, I. S., Pimentel, C. A., & Mariano, T. (2021). Cyberstalking scale: development and relations with gender, FOMO and social media engagement. *Curent Psychology*. doi: 10.1007/s12144-021-01823-3
82. Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664-670.
83. Siponen, M. & Vance, A. (2010). Neutralization: New insights into the problem of employee information systems security policy violations. *MIS Quarterly* 34(3), 487-502.
84. Smoker, M., & March, E. (2017). Predicting perpetration of intimate partner cyberstalking: Gender and the Dark Tetrad. *Computer in Human Behavior*, 72, 390-396. doi:10.1016/j.chb.2017.03.012
85. Sorrentino, R., Friedman, S. H., & Hall, R. (2016). Gender Considerations in Violence. *Psychiatric Clinics of North America*, 39(4), 701-710.
86. Southworth, C., Finn, J., Dawson, S., Fraser, C., Tucker, S. (2007). Intimate partner violence, technology, and stalking. *Violence Against Women*, 13(8). doi:10.1177/1077801207302045
87. Stelmokienė, A. ir Vadvilavičius, T. (2019). Hipotetinio vadovo tamsiosios triados bruožų poveikis transformacinio vadovavimo vertinimui. *Psichologija*, 59, 23-36. doi:10.15388/Psichol.2019.2

88. Stiff, C. (2019). The Dark Triad and Facebook surveillance: How Machiavellianism, psychopathy, but not narcissism predict using Facebook to spy on others. *Computers in Human Behavior*, 94, 62-69. doi:10.1016/j.chb.2018.12.044
89. Stonard, K. E. (2020). “Technology was designed for this”: Adolescents’ perceptions of the role and impact of the use of technology in cyber dating violence. *Computers in Human Behavior*, 105, 106211.
90. Thapa, A., & Kumar, R. (2011). Cyber stalking: crime and challenge at the cyber space. *An International Journal of Engineering Sciences*, 4, 340-354.
91. Theobald, D., & Farrington, D. P. (2012). Child and adolescent predictors of male intimate partner violence. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53(12), 1242-1249. doi.org/10.1111/j.1469-7610.2012.02577.x
92. Vaitkevičius, R., & Saudargienė, A. (2010). Psichologinių tyrimų duomenų analizė. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
93. Vakhitova, Z., Webster, J., Alston-Knox, C., Reynald, D., & Townsley, M. (2018). Offender–victim relationship and offender motivation in the context of indirect cyber abuse: A mixed-method exploratory analysis. *International Review of Victimology*, 24(3), 347-366.
94. van Geel, M., Goemans, A., Toprak, F., & Vedder, P. (2017). Which personality traits are related to traditional bullying and cyberbullying? A study with the Big Five, Dark Triad and sadism. *Personality and Individual Differences*, 106, 231-235.
95. Wijaya, L., Taiwanella, E. U., Afrianto, R. A., Kuncoro, E. A., & Hidayat, Z. (2022). Harmless cyberstalking, case of online daters. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 100(20). <http://www.jatit.org/volumes/Vol100No20/34Vol100No20.pdf>
96. Wilson, C., Sheridan, L. & Garratt-Reed, D. (2021). What is Cyberstalking? A Review of Measurements. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(11-12). doi:10.1177/0886260520985489
97. Wilson, C., Sheridan, L., & Garratt-Reed, D. (2022). Examining cyberstalking perpetration and victimization: a scoping review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(3). doi:10.1177/15248380221082937
98. World Health Organization. (2021, March 9). *Violence against women*. Paimta iš <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
99. Wu, B., Zhou, L., Deng, Y., Zhao, J., & Liu, M. (2022). Online disinhibition and online trolling among Chinese college students: The mediation of the Dark Triad and the moderation of gender. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 25(11). doi:10.1089/cyber.2022.0046

100. Zweig, J. M., Dank, M., Yahner J., & Lachman, P. (2013). The rate of cyber dating abuse among teens and how it relates to other forms of teen dating violence. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 1063-1077. doi:10.1007/s10964-013-9922-8

PRIEDAI

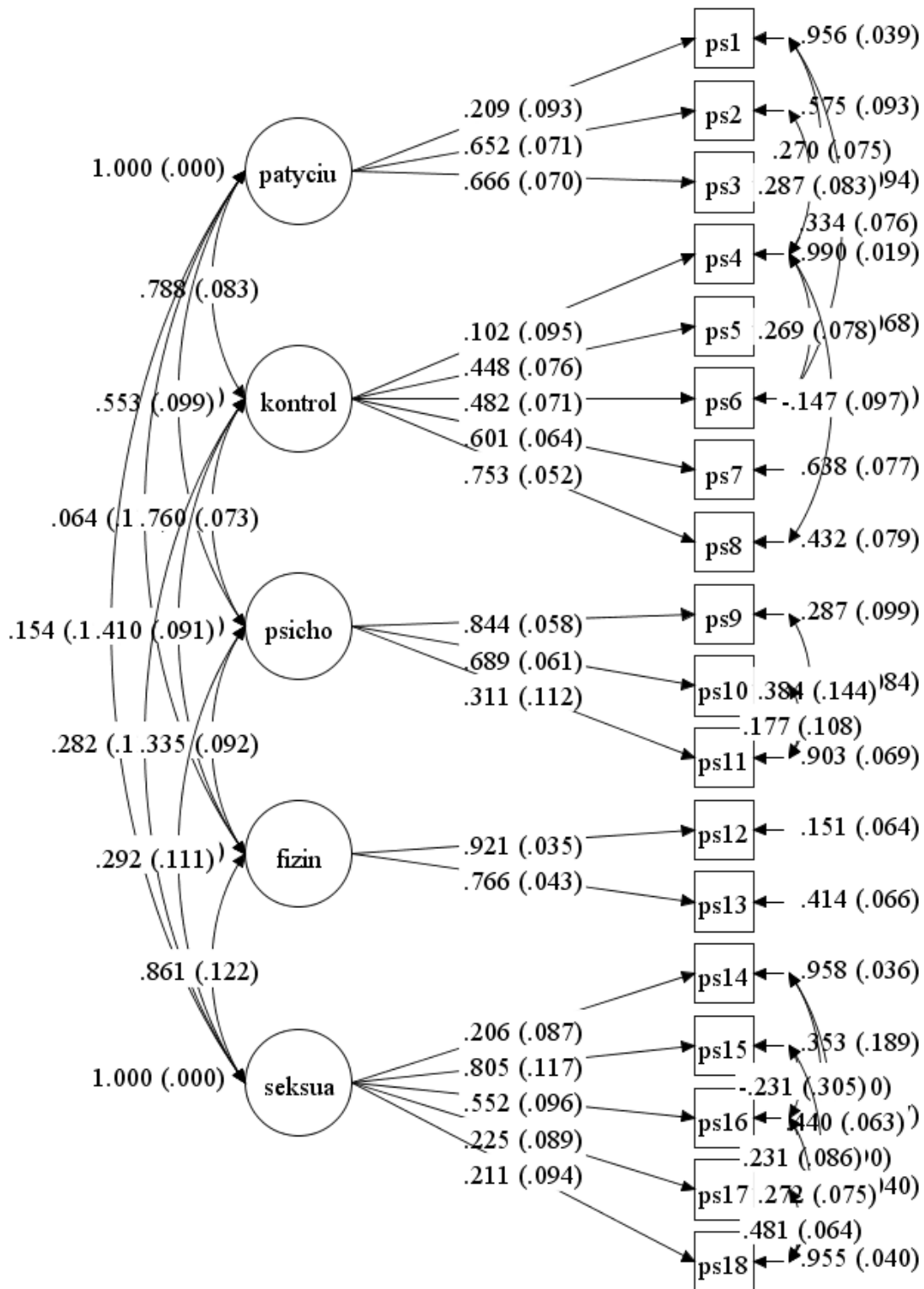
1 priedas. El. persekiojimo skalės patvirtinančios faktorinės analizės diagrama

2 priedas. Pasimatymų smurto skalės teiginių faktorių svoriai

Teiginiai	Faktoriai				
	Elektroninės patyčios	Kontrolė ir sekimas	Psichologinis smurtas	Seksualinis smurtas	Fizinis smurtas
1	0,15	-0,14	0,53	-0,40	0,07
2	0,42	0,00	0,59	0,23	0,14
3	0,63	-0,03	0,24	-0,04	0,03
4	-0,04	-0,01	0,80	-0,00	-0,05
5	0,54	0,09	0,24	0,08	-0,01
6	0,41	0,10	0,58	-0,17	0,01
7	0,76	0,02	0,00	-0,04	0,11
8	0,71	0,21	-0,03	0,13	0,16
9	0,57	0,18	0,01	0,14	0,56
10	0,53	0,13	0,00	-0,00	0,53
11	0,11	0,09	-0,02	0,09	0,76
12	0,13	0,89	-0,06	0,03	0,09
13	0,10	0,82	-0,04	0,01	0,17
14	-0,05	0,05	0,18	0,80	0,26
15	0,03	0,76	0,16	0,17	0,14
16	0,05	0,65	-0,08	0,12	-0,21
17	0,27	0,26	-0,25	0,42	-0,50
18	0,19	0,19	-0,25	0,77	-0,11

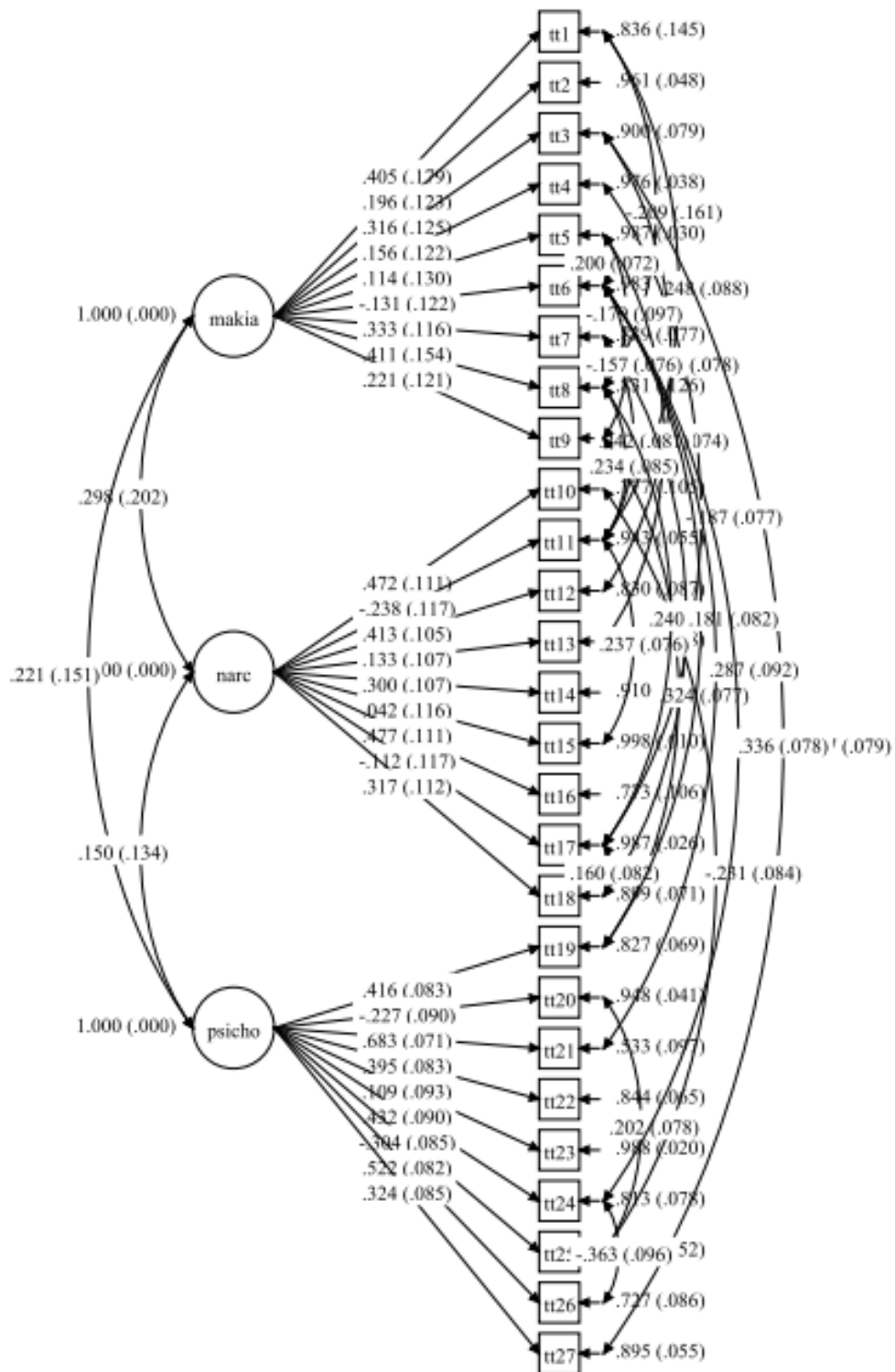
3 priedas. Pasimatymų smurto skalės patvirtinančios faktorinės analizės diagrama

4 priedas. Tamsiosios triados klausimyno teiginių faktorių svoriai

Teiginiai	Faktoriai		
	Makiavelizmas	Narcisizmas	Psichopatiškumas
1	0,27	0,41	-0,06
2	0,02	0,21	0,27
3	0,02	0,02	0,50
4	0,16	0,15	0,16
5	0,42	-0,06	-0,05
6	0,35	-0,19	<0,01
7	0,02	0,50	0,22
8	-0,19	0,44	0,32
9	0,36	0,34	0,07
10	-0,03	-0,37	0,52
11	-0,06	0,63	-0,23
12	0,03	-0,10	0,63
13	0,19	-0,07	0,15
14	-0,04	0,08	0,38
15	0,12	0,38	0,04
16	0,18	0,04	0,61
17	-0,30	0,46	-0,04
18	0,01	0,33	0,41
19	0,64	0,06	0,12
20	-0,30	0,21	0,18
21	0,66	-0,04	-0,14
22	0,39	-0,02	0,15
23	0,17	0,05	0,03
24	0,44	-0,08	0,16
25	-0,33	0,51	0,01
26	0,53	0,09	-0,07
27	0,53	0,11	-0,02

5 priedas. Tamsiosios triados klausimyno patvirtinančios faktorinės analizės diagrama

6 priedas. Informuotas sutikimas

Gerbiamas(-a) respondente,

Esu Irmantė Statkonytė, Vilniaus universiteto antro kurso Teisės psichologijos magistro programos studentė. Šiuo metu rašau baigiamąjį magistro darbą, kurio tikslas yra įvertinti studentų elektroninio persekiojimo suvokimo, pasimatymų smurto ir tamsiosios triados ryšį. Darbo vadovė - prof. dr. Ilona Laurinaitytė. Tyrime kviečiu dalyvauti **studentus, kurie šiuo metu susitikinėja su romantiniu partneriu/-e arba susitikinėjo anksčiau.**

Atsakymai į anketos klausimus gali užtrukti iki 20 minučių. Dalyvavimas apklausoje yra anonimiškas, t. y. jokia asmens tapatybę galinti atskleisti informacija nebus renkama, o tyrime pateikta informacija išliks konfidenciali. Tyrimo metu surinkti duomenys bus naudojami tik moksliniais tikslais, jie bus aptariami tik apibendrinti.

Jei turite klausimų ar pageidaujate detalesnės informacijos apie atliekamą tyrimą bei jo rezultatus galite kreiptis į tyrimo vykdytoją Irmantę Statkonytę, el. pašto adresu irmante.statkonyte@fsf.stud.vu.lt.

7 priedas. Skalių vidinis suderinamumas, Kolmogorov'o-Smirnov'o kriterijus, asimetrijos ir eksceso koeficientai

	Kolmogorov'o- Smirnov'o kriterijus (<i>p</i>)	Asimetrijos koeficientas	Eksceso koeficientas
Tamsioji triada	0,03	0,19	0,99
El. persekiojimo suvokimas	<0,01	0,95	1,31
Pasimatymų smurtas	<0,01	1,05	1,37
El. patyčios	<0,01	0,52	0,19
Kontrolė ir sekimas	<0,01	1,43	3,89
Psichologinis smurtas	<0,01	1,66	2,46
Fizinis smurtas	<0,01	5,20	30,98
Seksualinis smurtas	<0,01	2,47	5,99

8 priedas. Pasimatymų smurto prognoziniai veiksniai

Nepriklausomas kintamasis	Priklausomas kintamasis				
	Pasimatymų smurtas		<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²
	<i>Beta</i> (<i>β</i>)	<i>p</i>			
Lytis	<-0,01	0,96	2,48	0,03	0,09
Amžius	0,03	0,74			
Pažinčių programėlių naudojimas	-0,19	0,02			
El. persekiojimo patyrimas	-0,09	0,31			
El. persekiojimo suvokimas	0,18	0,03			
Tamsioji triada	-0,02	0,83			